

Schatten van ouders

Een kwalitatief verkennend onderzoek naar de
ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders

Master Contextuele Benadering

N.C. Schmidt | Cohort: 2021-2023 | Begeleidend docent: dr. J.A.P. Vlasblom

Studentnummer: 211097 | Inleverdatum: 16-06-2023 | Toetscode: MCB-2. THESIS-22 | 2022-1

ABSTRACT

Several studies show that parents who did not receive appropriate care as children are at a greater risk of failing to provide the appropriate care to their own children. These parents can unknowingly punish their children for the care they did not receive as children or demand care from their children. In the literature, these are referred to as destructive entitlement.

This study aims to gain more insight into the experiences of destructively entitled parents when providing appropriate care to their children. This research also contributes to ideas about how to achieve positive parenting experiences.

The research consists of a literature study and 15 in-depth interviews with destructive entitled parents (N=9) and the (adult) children of destructive entitled parents (N=6). Experts from youth care and youth mental health care (N=4) also discuss these results.

The results show that destructive entitled parents want to give their children what they themselves lacked as children. The parents, therefore, find it important that their children form their own opinions. However, this can also evoke feelings of insecurity and rejection in the parents, which indicates problems with self-differentiation that can limit dialogue with their children and negatively impact their parenting experiences.

However, the caring instincts of every parent provide opportunities for parents to appropriately care for their children, through which constructive entitlement is acquired. This self-reinforcing power motivates parents to continue providing the appropriate care for their children and contributes to positive parenting experiences.

Keywords: Destructive entitlement, intergenerational transmission, self-definition, dialogue, and resources.

SAMENVATTING

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat ouders die als kind geen passende zorg hebben gekregen een verhoogd risico lopen om hun eigen kinderen ook geen passende zorg te bieden. Dit komt omdat deze ouders de gemiste zorg onbewust op hun kinderen kunnen afreageren of juist bij hun kinderen opeisen. In de literatuur wordt dan gesproken over destructieve gerechtigheid bij de ouder.

Het doel van dit onderzoek is om meer zicht te krijgen op de beleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen. Dit draagt bij aan ideeën over hoe een positieve ouderschapsbeleving verkregen kan worden.

Voor dit onderzoek werd een literatuurstudie uitgevoerd en er zijn 15 diepte-interviews afgenomen met destructief gerechtigde ouders (N=9) en met (volwassen) kinderen van destructief gerechtigde ouders (N=6). De resultaten hiervan zijn besproken met experts uit de jeugdhulpverlening en de jeugd-GGZ (N=4).

Uit de resultaten blijkt dat destructief gerechtigde ouders hun kinderen willen geven wat ze zelf als kind hebben gemist. Deze ouders vinden het daarom belangrijk dat hun kinderen een eigen mening kunnen vormen. Tegelijkertijd kan dat de ouders onzeker maken en een gevoel van afwijzing geven. Dit wijst op problemen rond zelfdifferentiatie die de dialoog tussen ouders en hun kinderen kan beperken. Het heeft daarom een negatieve invloed op de ouderschapsbeleving.

Het zorginstinct van iedere ouder geeft echter de mogelijkheid om passende zorg te bieden waarmee constructief recht wordt verworven. Dit is een zelfversterkende kracht die motiveert om passende zorg te blijven geven.

Kernwoorden: destructieve gerechtigheid, intergenerationele overdracht, zelfdifferentiatie, dialoog en relationele hulpbronnen.

INHOUDSOPGAVE

ABSTRACT	FOUT! BLADWIJZER NIET GEDEFINIEERD.
SAMENVATTING	3
INHOUDSOPGAVE.....	4
1 INLEIDING.....	6
1.1 Aanleiding	6
1.2 Probleemstelling.....	7
1.3 Vraagstelling.....	7
1.3.1 Deelvragen.....	8
1.4 Doelstelling.....	8
2 THEORETISCH KADER.....	9
2.1 Inleiding.....	9
2.2 De kern van hechte relaties.....	9
2.3 Ouderschapsbeleving.....	9
2.3.1 De relationele ethiek.....	10
2.4 De ouder-kindrelatie	11
2.4.1 Intergenerationeel perspectief op de ouder-kindrelatie	11
2.5 De dialoog	12
2.6 Destructief gerechtigde ouders	12
2.7 Van destructieve naar constructieve gerechtigdheid	13
2.8 Conclusie	14
3 ONDERZOEKSMETHODOLOGIE	15
3.1 Inleiding.....	15
3.2 Kwalitatief onderzoek	15
3.3 Deelvraag 1.....	15
3.3.1 Onderzoeksmethoden en dataverzameling.....	15
3.4 Deelvraag 2.....	16
3.4.1 Selecteren en werven van respondenten	16
3.4.2 Onderzoeksmethoden en dataverzameling.....	17
3.5 Deelvraag 3.....	17
3.5.1 Selecteren en werven van respondenten	17
3.5.2 Onderzoeksmethoden en dataverzameling.....	18
3.6 Deelvraag 4.....	18
3.6.1 Onderzoeksmethoden en dataverzameling.....	18
3.7 Validiteit en betrouwbaarheid	18
4 RESULTATEN	20
4.1 Inleiding.....	20
4.2 Deelvraag 2: Hoe ervaren destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg aan hun kinderen?.....	20

4.2.1	Intergenerationele invloeden volgens de ouders	20
4.2.2	Een eigen mening vormen	22
4.2.3	De dialoog	22
4.2.4	Netwerk en relationele hulpbronnen	23
4.3	Deelvraag 3: Wat is de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders, volgens hun kinderen?	23
4.3.1	Intergenerationele invloeden volgens de kinderen	24
4.3.2	Het mogen vormen van een eigen mening van de kinderen.....	25
4.3.3	De dialoog	25
4.3.4	Netwerk en Relationele hulpbronnen volgens de kinderen.....	26
4.4	Deelvraag 4: Wat zijn de bevindingen van experts over de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders?	26
4.4.1	Relationele hulpbronnen.....	27
4.4.2	Intergenerationele invloeden	27
4.4.3	De dialoog	28
5	CONCLUSIE.....	29
5.1	De ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders.....	29
5.2	Het kunnen bieden van passende zorg aan kinderen	29
5.3	Een eigen mening is essentieel	30
5.4	De dialoog is essentieel	30
5.5	Relationele hulpbronnen.....	30
6	DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN.....	32
6.1	Discussie.....	32
6.2	Beperkingen van de studie.....	32
6.3	Relevantie voor de beroepsgroep en beroepspraktijk.....	33
6.4	Externe validiteit	33
6.5	Aanbevelingen voor de praktijk	33
6.6	Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	34
7	LITERATUURLIJST	35
BIJLAGE 1:	LABELSCHEMA'S	39
	Labelschemata interviews met destructief gerechtigde ouders.....	39
	Labelschemata interviews met kinderen van destructief gerechtigde ouders.....	42
	Labelschemata focusgroep-interview	45
BIJLAGE 2:	INFORMED CONSENT	47
BIJLAGE 3:	INTERVIEWLEIDRAAD VOOR DE OUDERS	48
BIJLAGE 4:	INTERVIEWLEIDRAAD VOOR DE VOLWASSEN KINDEREN	51
BIJLAGE 5:	INTERVIEWLEIDRAAD VOOR DE FOCUSGROEP	53

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding

In Nederland is 12% van de ouders ontevreden over de relatie met hun kind, bijna 17% voelt zich als opvoeder incompetent en 50% maakt zich zorgen over de invulling van het ouderschap (Nederlands Jeugdinstituut [NJI], z.d.-a). Ook de toenemende vraag naar jeugdzorg toont duidelijk dat het ouderschap voor uitdagingen kan zorgen (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022). Uit onderzoek blijkt dat een positieve beleving van het ouderschap het welzijn van kinderen kan vergroten, gedragsproblemen kan voorkomen en de kwaliteit van het ouderschap kan verhogen (NJI, z.d.-a). De beleving van het ouderschap staat onder invloed van verschillende, op elkaar inwerkende factoren, zoals het persoonlijk en maatschappelijk functioneren van de ouder, de partnerrelatie, het netwerk, de gezondheid, de sociaaleconomische status en de ouder-kindrelatie (Nederlands Centrum Jeugdgezondheid [NCJ], z.d.-a; Petterson et al., 2017).

De beleving van het ouderschap wordt ook beïnvloed door eerdere generaties. Zowel bewust als onbewust worden allerlei kwaliteiten, problemen en patronen doorgegeven via een intergenerationele overdracht (Fishbane, 2019). De Hongaars-Amerikaanse psychiater en psychotherapeut Iván Böszörményi-Nagy (1920-2007; hierna: Nagy) heeft deze intergenerationele processen als grondlegger van de contextuele benadering vormgegeven. Ook in de klinische praktijk blijkt dat ouders die bij het opvoeden veel problemen ervaren vaak terugkijken op een problematische kindertijd. En het is bekend dat mishandelde kinderen vaak mishandelende ouders worden (Van IJzendoorn, 1994). Recent onderzoek van Fitzgerald et al. (2020) sluit hierop aan. Zij concluderen dat moeders met een geschiedenis van jeugdtrauma een verhoogd risico lopen om autoritair ouderschap te ontwikkelen, met als gevolg dat kinderen kunnen gaan internaliseren of externaliseren. Dit verhoogt de ouderlijke stress, wat de beleving van het ouderschap negatief kan beïnvloeden (Van den Berg, 2014).

Het voornemen van beginnende ouders om de opvoeding beter aan te pakken dan hun eigen ouders, blijkt niet vaak te lukken (Gerits & Kleijbergen, 2005; Van der Meiden, 2016). Volgens Govaerts (2020) bouwt 73% van de moeders met een onveilige gehechtheidsrelatie als kind een onveilige hechting met de eigen kinderen op. Dat kan problematisch worden als er ook sprake is van gedrags- of emotionele problemen, en kan leiden tot angsten, depressies of agressief gedrag dat generaties lang kan worden doorgegeven (NCJ, z.d.-b; NJI, z.d.-b).

Het doorgeven van problematisch gedrag kan te maken hebben met de gemiste zorg die ouders in hun eigen kindertijd hebben ervaren. Zij kunnen dit gemis namelijk onbewust op hun kinderen afreageren of juist bij hun kinderen opeisen (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Van der Meiden, 2020). Dit proces wordt door de contextuele benadering omschreven als roulerende rekening, waarmee het doorgeven van onrecht aan volgende generaties wordt bedoeld (Van der Meiden, 2020). Onrecht ontstaat volgens deze benadering door het nalaten van passende zorg van de ouder aan het kind (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Van der

Meiden, 2020). De contextuele benadering gaat ervan uit dat ieder kind recht heeft op passende zorg. Als een kind dit niet ontvangt, staat het ethisch gezien in zijn recht om dit alsnog te krijgen. Ethiek staat in deze benadering voor rechtvaardigheid (Van der Meiden, 2020). Als een kind niet de zorg ontvangt waar het recht op heeft, kan het tot in zijn volwassen leven blijven zoeken naar die zorg. De gemiste zorg kan gezocht worden in de partnerrelatie, maar ook bij de eigen kinderen, wat de ouder belemmert bij het bieden van passende zorg waardoor het onrecht van generatie op generatie wordt doorgegeven (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020).

Hoe minder gehoor is gegeven aan de zorgbehoeften van een kind, hoe meer ethische rechten het kind opbouwt om alsnog passende zorg te ontvangen. Dit kan echter alleen gegeven worden door degene die verantwoordelijk is voor de gemiste zorg. Het claimen van gemiste zorg bij de volgende generatie komt volgens Nagy voort uit destructieve gerechtigheid bij de ouder. Dit ontstaat door een gemis aan passende zorg in de kindertijd (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Van der Meiden, 2020).

Het ontvangen van passende zorg brengt volgens de contextuele benadering de verantwoordelijkheid met zich mee om ook passende zorg te bieden. Er wordt daarom over wederkerige rechtvaardige zorg gesproken, waarmee het geven én ontvangen in een relatie wordt bedoeld (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020). Door te geven wordt constructief recht opgebouwd: het recht om aanspraak te kunnen maken op de zorg en aandacht van de ander. Dit leidt tot persoonlijke verrijkingen die motiveren om opnieuw te geven (Onderwaater, 2019). De ouder-kindrelatie, waarin ouders verantwoordelijkheid dragen voor het bieden van passende zorg aan hun kinderen, bevat veel mogelijkheden om dit constructieve recht te verwerven (Onderwaater, 2019; Van der Meiden, 2020).

Er is nog weinig bekend over destructief gerechtigde ouders en hun intentie om passende zorg aan hun kinderen te bieden (Delagrangé, 2021; NCJ, 2022). Het is belangrijk om meer te weten te komen over deze groep ouders, omdat destructief gerechtigde ouders meer kans hebben om volgende generaties te belasten, het welzijn van hun kinderen te verminderen en het risico op gedragsproblemen te vergroten.

1.2 Probleemstelling

Destructieve gerechtigheid kan generaties lang worden doorgegeven en kan ouders belemmeren bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen. Het is onduidelijk hoe destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg aan hun kinderen beleven.

1.3 Vraagstelling

Wat is de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen?

1.3.1 Deelvragen

1. Wat is in de literatuur bekend over de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen?
2. Hoe ervaren destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg aan hun kinderen?
3. Hoe ervaren destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg volgens hun kinderen?
4. Wat zijn de bevindingen van experts met betrekking tot de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg?

1.4 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is om meer zicht te krijgen op de beleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen. Dit kan bijdrage aan het verkrijgen van een positieve ouderschapsbeleving, waardoor het welzijn van ouders en kinderen kan verbeteren en de toenemende vraag naar jeugdhulp kan afnemen.

2 THEORETISCH KADER

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de deelvraag: *Wat is in de literatuur bekend over de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen?* De contextuele benadering, met name de relationele ethiek die wederzijdse rechtvaardige zorg beschrijft, is hierbij het theoretische uitgangspunt. Deze theorie beschrijft wanneer er sprake is van passende zorg en welke factoren hierop van invloed zijn. Vervolgens wordt stilgestaan bij het effect van destructief recht op het ouderschap, het belang van constructief recht en hoe dit kan bijdragen aan een positieve ouderschapsbeleving. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conclusie die gebruikt wordt bij het beantwoorden van de overige deelvragen.

2.2 De kern van hechte relaties

De contextuele benadering beschrijft de kern van hechte relaties door het individuele met het relationele functioneren van mensen te combineren. Volgens het axioma van deze theorie hebben mensen elkaar nodig om te kunnen bestaan en hebben ze daarbij een aangeboren besef voor wederzijdse rechtvaardige zorg (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Van der Meiden, 2020). Dit intrinsieke besef kan mensen motiveren om verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen terwijl ze gelijktijdig trouw blijven aan hun eigen behoeften (Dillen, 2004). Als het lukt om rekening te houden met de behoeften van de ander én de eigen behoeften, worden relaties rechtvaardig en betrouwbaar (Van der Meiden, 2020; Onderwaater, 2019).

Eén van de basisprincipes van de contextuele benadering is de relationele ethiek, die wederzijdse rechtvaardige zorg beschrijft als een balans van geven en ontvangen (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020). De balans verwijst naar rechtvaardigheid in een relatie. Het toont daarmee de kwaliteit van een relatie aan en het is continu in beweging. Door passend te geven, zowel materieel als immaterieel, ontstaat er een disbalans; de ontvanger komt in de 'schuld' te staan bij de gever. De balans herstelt wanneer de ontvanger passend geeft (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020). Schuld wordt in de contextuele benadering beschouwd als iets 'verschuldigd zijn', niet als de ander schade te hebben berokkend (Van der Meiden, 2020).

2.3 Ouderschapsbeleving

De relationele ethiek is een van de vier dimensies die Nagy aanwendt om zowel de individuele als de relationele werkelijkheid van de mens te onderscheiden (Van der Meiden, 2020). Met de eerste dimensie toont de auteur hoe de feitelijke omstandigheden van een ouder, zoals leeftijd, geslacht, ziektes, religie et cetera, op zichzelf kunnen staan, maar ook hoe deze van invloed kunnen zijn op de relationele ethiek. Door ziekte kan een ouder

bijvoorbeeld beperkt geven, waardoor er een relationeel-ethische disbalans kan ontstaan met diens kind.

De gevolgen van een relationeel-ethische disbalans kunnen in de tweede dimensie zichtbaar worden in allerlei psychologische klachten van de ouder en/of het kind. Het zelfbeeld van een ouder kan bijvoorbeeld beschadigd zijn, omdat de ouder als kind passende zorg heeft gemist. Hierdoor kan de ouder zichzelf mogelijk niet goed valideren, waardoor vertrouwensproblemen kunnen ontstaan die in ongunstige gevallen tot psychopathologische klachten kunnen leiden (Onderwaater, 2019) die de beleving van het ouderschap negatief beïnvloeden (NCJ, z.d.-a).

De hechtingstheorie van John Bowlby (1988) beschrijft hoe de beleving van het ouderschap tijdens stress onbewust kan worden beïnvloed door eerdere hechtingservaringen. Ouders die in hun kindertijd door trauma of verwaarlozing onveilig gehecht zijn, hebben meer problemen met affectregulatie dan ouders die als kind veilig gehecht zijn. Dit komt omdat deze ouders al vroeg hebben geleerd om in stressvolle situaties hun emoties af te schermen waardoor ze niet meer adequaat kunnen reageren. Ouders kunnen daarentegen ook overspoeld worden door hun eigen emoties waardoor een adequate reactie kan uitblijven (Govaerts, 2020; Hughes, 2019; Rodenburg & De Tempe, 2015). De affectregulatie van ouders beïnvloedt grotendeels de affectregulatie en het gevoel van veiligheid van kinderen (Van Gael, 2020; Van Hoof & Rinne-Albers, 2010).

In de derde dimensie worden de transacties tussen ouders en kinderen zichtbaar die ook van invloed zijn op de ouderschapsbeleving. Volgens Minuchin (1987) zijn bijvoorbeeld duidelijke en flexibele grenzen tussen ouders en kinderen nodig voor een gezond evenwicht van het gezin én voor het welbevinden van de individuele gezinsleden. Met starre grenzen tussen ouders en kinderen worden ouders volgens hem onbereikbaar voor hun kinderen en met open grenzen worden ouders onderdeel van het subsysteem van de kinderen, waardoor ze hun positie als ouder verliezen en meer een vriend(in) worden.

2.3.1 De relationele ethiek

Nagy beschouwt de relationele ethiek als de overkoepelende vierde dimensie. Het gaat in deze dimensie om de balans tussen geven en ontvangen die in de ouder-kindrelatie intergenerationeel wordt gezien (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020). De eerste drie dimensies kunnen aanwijzingen geven over bijvoorbeeld het recht en onrecht in iemands leven en/of over rechtvaardigheid en het daarmee samenhangende vertrouwen binnen de ouder-kindrelatie. De eerste drie dimensies beïnvloeden dus wat er wel en niet gegeven en ontvangen kan worden (Onderwaater, 2019). Door ziekte kan een ouder bijvoorbeeld beperkt geven, waardoor het kind passende zorg kan missen en er sprake is van een relationeel-ethische disbalans die tot allerlei klachten bij zowel het kind als de ouder kan leiden.

De relationele ethiek biedt ook een model dat kan verklaren hoe de aangeboren behoefte aan rechtvaardigheid een intrinsieke motivatie bij ouders kan aanwakkeren om het kind te geven waar het recht op heeft en om daarbij rekening te houden met de eigen behoeften (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Dillen, 2004). Dit wordt in de volgende paragrafen toegelicht.

2.4 De ouder-kindrelatie

Doordat ouders hun kinderen het leven hebben gegeven, het ouderschap een tijdloze en onvoorwaardelijke verantwoordelijkheid met zich meebrengt en kinderen de meest kwetsbaren zijn in het gezin, hebben ouders een meer gevende rol dan hun kinderen (Onderwaater, 2019; Van der Pas, 2013). Kinderen hebben echter een onverbrekelijke loyaliteit richting hun ouders. De manier waarop een kind daar gehoor aan kan geven wordt in verband gebracht met het welzijn van het kind. Als een kind niet loyaal aan zijn ouders kan zijn, kan dit tot pathogene loyaliteit leiden met diverse klachten als gevolg. Het is daarom van belang dat ouders zich kunnen openstellen voor de loyaliteit van hun kind (Böszörményi-Nagy & Spark, 1984; Van der Meiden, 2020). Het geefproces van een kind wordt volgens de contextuele benadering, zolang het leeftijdsadequaat is, als even belangrijk beschouwd als het geefproces van de ouder. Het kind leert daardoor namelijk zorgdragen en op een gepaste manier verantwoordelijkheid te nemen voor de relatie (Onderwaater, 2019).

2.4.1 *Intergenerationeel perspectief op de ouder-kindrelatie*

Volgens de contextuele benadering staan kinderen in een relationeel ethische schuld bij hun ouders. Zij kunnen deze schuld nooit helemaal aflossen, omdat ze hun leven niet kunnen teruggeven (Van der Meiden, 2020). Deze schuld wordt door verschillende generaties heen afgelost. Door de verbinding tussen voorouders en het nageslacht zijn er volgens Nagy wederzijdse rechten en plichten. Volwassen kinderen hebben vanwege de zorg die hun ouders hen hebben geboden een relationeel-ethische verplichting richting hen en tegelijk een relationeel-ethische verantwoordelijkheid richting de volgende generatie (Van der Meiden, 2020). Volwassen kinderen krijgen hierdoor impliciet de opdracht om te doen wat ze van hun ouders hebben geleerd en zullen de gepaste zorg die ze van hun ouders hebben ontvangen ook aan hun eigen kinderen willen bieden. Zo lossen ze hun schuld af, waardoor de relationele ethiek alsnog in balans komt (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Driessche, 2014).

De ethische verantwoordelijkheid van volwassen kinderen richting volgende generaties wordt zichtbaar in legaten. Een legaat is een immateriële erfenis die het leven verrijkt, zoals normen of tradities. Deze worden in ere gehouden of de waarde ervan wordt verhoogd, omdat het de kwaliteit van het leven vergroot (Onderwaater, 2019; Van der Meiden, 2020).

Kinderen kunnen impliciet ook de opdracht krijgen om on vervulde behoeften van hun ouders op te vullen. Dit worden delegaten genoemd (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020). In delegaten worden vaak intergenerationele erfenissen zichtbaar die ouders kunnen belemmeren om de behoeften van hun kind waar te nemen. Hierdoor kan erkenning en waardering voor het kind uitblijven, waardoor het kind destructief recht opbouwt en als volwassene het risico loopt om via de roulerende rekening ook de volgende generatie weer te belasten (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Driessche, 2014).

2.5 De dialoog

In de contextuele literatuur wordt geen definitie van passend geven geboden (Bruintjes, 2022). Het beoordelen van rechtvaardige ouder-kindrelaties waarin passend gegeven wordt, gebeurt in de dialoog. De dialoog is volgens de contextuele benadering de basis van elke relatie en een gesprek waarin wederzijdse behoeften op gelijkwaardige wijze worden gedeeld en waarbij belangen van volgende generaties kunnen worden meegenomen (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Van der Meiden, 2020). Een oprechte dialoog vraagt om het vermogen open te staan, te reageren op reacties van elkaar en daarbij trouw te blijven aan de eigen behoeften (Van der Meiden, 2020). Hierbij is zelfafbakening, het kenbaar maken van de eigen verlangens, behoeften en verantwoordelijkheden, van groot belang (Dillen, 2004). Om behoeften en verlangens te tonen en de eigenheid van de ander te zien, is ook een bepaalde mate van kwetsbaarheid nodig (Brown & Van der Horst, 2012).

Als ouder en kind een oprechte dialoog kunnen voeren, kunnen ze volgens Van der Meiden (2021) meestal zelf hun verschillen overbruggen. Als de oprechte dialoog moeizaam verloopt of helemaal niet mogelijk is, kan dit betekenen dat een van de twee te veel destructief gerechtigd is. In dat geval zal degene die onrechtvaardig heeft gehandeld eerst vergeven moeten worden, het zogenaamde exoneratieproces (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Van der Meiden, 2021).

2.6 Destructief gerechtigde ouders

Destructief gerechtigde ouders kunnen als kind zowel te weinig als te veel zorg hebben ervaren, dit laatste bijvoorbeeld in de vorm van overbescherming of overbezorgdheid. Ook dan wordt namelijk geen rekening met de behoeften en de belangen van het kind gehouden (Van den Eerenbeemt & Oele, 1987). Destructieve gerechtigdheid kan er enerzijds voor zorgen dat de ouder niet kan geven en anderzijds dat de ouder niet kan ontvangen. Daarbij kan het ouders belemmeren om in te zien dat ze zelf ook onrecht plegen (Dillen, 2004; Hargrave et al., 2005). Het projecteren van gemiste zorg op de eigen kinderen is dan vaak een blinde vlek. Hoe meer destructief gerechtigd iemand is, hoe moeilijker het wordt zich te verplaatsen in andermans behoeften (Driessche, 2014).

De ouderschapstheorie van Van der Pas (NCJ, 2017) legt uit dat het ouderschap kwetsbaar en verantwoordelijk maakt. Volgens Van der Pas (NCJ, 2017) wil iedere ouder het goed doen voor zijn kind. Dit verantwoordelijkheidsgevoel van ouders is terug te zien in het ethische opvoedersbewustzijn dat Driessche (2014) in haar onderzoek beschrijft. Volgens deze auteur hebben destructief gerechtigde ouders namelijk vaak de intentie om het destructieve recht om te buigen naar constructief recht. In haar onderzoek naar legaten in de dagelijkse opvoedingspraktijk bleek elke ouder een ethisch opvoedersbewustzijn te hebben. Dit omschrijft Driessche (2014) als een verlangen naar het verwerven van constructief gerechtigde aanspraak door gepaste zorg te bieden aan volgende generaties, waarbij ouders rekening houden met de behoeften van het kind en van zichzelf (Driessche, 2014). Het ethische opvoedersbewustzijn kent volgens haar onderzoek drie verschijningsvormen:

1. Vanwege de blinde vlekken die het gevolg zijn van destructieve gerechtigheid blijft de roulerende rekening actief.
2. Het afweren van schuldgevoel houdt de roulerende rekening in stand. Schuldgevoel zou ouders zich ervan bewust maken dat zij incongruent met het ethisch opvoedersbewustzijn handelen, waardoor ze gaan afweren.

Ouders die wel handelden vanuit hun ethisch opvoedersbewustzijn hadden een sterke interne locus of control¹ en een sterk gevoel van eigenwaarde. Factoren die hierbij helpend zijn: stilstaan bij de zorg die ouders zelf als kind hadden gemist, reflecteren op de opvoeding aan de hand van literatuur en het observeren van anderen, het innemen van een metapositie en/of mentaliserende houding².

2.7 Van destructieve naar constructieve gerechtigheid

Volgens het relationeel-ethische principe kan in iedere relatie herstel van onrecht ontstaan (Onderwaater, 2019). Destructieve gerechtigheid kan namelijk afnemen als ouders erkenning krijgen voor hun ongeziene geven en voor het onrecht dat hen is overkomen. Dit kan voor hen de ruimte scheppen om passend te geven (Knip et al., 2022). Het destructieve recht zal ook afnemen als ouders kunnen reflecteren op wat wel en niet rechtvaardig is in hun gedrag richting hun kinderen en als ze het onrecht dat ze plegen kunnen verbinden aan de zorg die ze zelf als kind hebben gemist. Dit laatste zou tot een volwassen hertaxatie kunnen leiden en ouders zich ervan bewust kunnen maken om te exonereren: het informeel vrijspreken van schuld, ook wel vergeven genoemd (Van der Meiden, 2021).

Door passend te geven wordt constructief recht verworven. Dit vergroot de persoonlijke vrijheid en versterkt de relatie van de ouder met het kind waardoor diens menselijke waarde toeneemt en een grotere innerlijke zekerheid ontstaat. Geven werkt daardoor motiverend en wordt versterkt als de giften positief ontvangen worden en als de ouder zich kan openstellen voor het geven van het kind (Van der Meiden, 2020). De intrinsieke waarde van het geven is hierbij van belang. “Je geeft omdat je weet dat het goed is en dat keert tot je terug”, aldus Verduijn, docent Contextuele Benadering (persoonlijke communicatie, 15 april 2023). Door te geven maken ouders aanspraak op erkenning van hun kind en zij kunnen daardoor zorg terugverwachten (Van den Eerenbeemt & Oele, 1987).

Volgens de contextuele benadering kunnen relationele hulpbronnen, zoals betrouwbare familieleden of andere bekenden, ook bijdrage aan het verwerven van constructieve gerechtigheid, omdat in die relaties ontvangen én gegeven kan worden. Volgens Dillen (2004) wordt met passend geven naast het verkrijgen van constructief recht ook de zogenaamde roulerende rekening doorbroken, waardoor het destructieve recht niet meer van generatie op generatie wordt doorgegeven.

¹ De sterke overtuiging dat je zelf verantwoordelijk bent voor successen of falen bij het bereiken van een doel.

² Een proces om onszelf en andere te begrijpen.

2.8 Conclusie

In dit literatuuronderzoek is gezocht naar een antwoord op de vraag: *Wat is de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen?*

Volgens de literatuur wordt de ouderschapsbeleving van al dan niet destructief gerechtigde ouders beïnvloed door verschillende factoren. Deze factoren zijn terug te vinden in de vier dimensies van de contextuele benadering. Met name de vierde dimensie, de relationele ethiek, beschrijft hoe het aangeboren besef voor wederzijdse rechtvaardige zorg ouders kan motiveren om verantwoordelijkheid te nemen voor hun kinderen en gelijktijdig trouw te blijven aan hun eigen behoeften. Dit leidt tot betrouwbare en rechtvaardige ouder-kindrelaties die een positieve invloed hebben op de ouderschapsbeleving. Door passend te geven krijgt de ouder het recht om te ontvangen: het zogenaamde constructieve recht. Constructieve gerechtigheid vergroot de eigenwaarde, waardoor de waarde als mens en ouder toeneemt, wat de persoonlijke vrijheid vergroot en motiveert om opnieuw te gaan geven. Dit heeft een positieve invloed op de ouderschapsbeleving.

Destructieve gerechtigheid kan ouders daarentegen belemmeren om de volledige verantwoordelijkheid voor hun kinderen op zich te nemen. Destructief gerechtigde ouders kunnen door hun eigen leed de behoeften van hun kinderen niet goed waarnemen. Hoe meer destructief gerechtigd een ouder is, hoe moeilijker het is om zich te verplaatsen in de behoeften van het kind, waardoor de ouder niet passend kan geven. Dit kan tot allerlei klachten in de ouder-kindrelatie leiden en de ouderschapsbeleving negatief beïnvloeden. Om passende zorg te kunnen geven, is het voor destructief gerechtigde ouders van belang om constructieve gerechtigheid te verwerven.

3 ONDERZOEKSMETHODEN

3.1 Inleiding

In het vorige hoofdstuk is het theoretisch kader uiteengezet waar dit onderzoek op voortbouwt. In dit hoofdstuk worden de onderzoeksmethoden beschreven. De dataverzameling en data-analyse worden per deelvraag beschreven. Vervolgens komt de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek aan bod.

3.2 Kwalitatief onderzoek

Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag, was het van belang dat destructief gerechtigde ouders uitgebreid aan het woord konden komen en konden reflecteren op hun beleving bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen. Daarom is gekozen voor een kwalitatief verkennend onderzoek, dat zowel narratief als fenomenologisch van aard is (Baarda et al., 2018). Volgens Baarda et al. (2018) kunnen meningen, gedragingen en onderliggende motieven op deze manier zorgvuldig onderzocht worden.

De onderzoeksdata zijn verworven met diepte-interviews met ouders en kinderen en met een focusgroep-interview met experts (Baarda et al., 2018). Deze data zijn op systematische wijze verzameld en geanalyseerd met het computerprogramma Atlas-ti. Dit proces is stapsgewijs beschreven zodat het onderzoek herhaald kan worden, wat de validiteit van het onderzoek verhoogt. Wanneer het onderzoek herhaald wordt, zorgt dit voor dezelfde resultaten, mits het onderzoek onder dezelfde omstandigheden wordt uitgevoerd. Het verzamelen en waarnemen van en reflecteren op de data is net zolang doorgegaan totdat er geen nieuwe inzichten meer bij kwamen, zoals bij het iteratieve proces (Baarda et al., 2018).

Het onderzoek is begonnen met een literatuurstudie op basis waarvan een topiclijst is samengesteld die is gebruikt bij de diepte-interviews (Boeije & Bleijenbergh, 2019). De verkregen data zijn met behulp van een inductieve analyse vergeleken met de deductieve analyse, zodat verschillen duidelijk werden. Zo kon de onderzoeksvraag met een abductieve analyse beantwoord worden (Boeije & Bleijenbergh, 2019), te weten: *Wat is de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen?* Er is voor het neutrale begrip ‘beleving’ gekozen om de respondenten open en zonder oordeel tegemoet te kunnen treden.

3.3 Deelvraag 1

Wat is in de literatuur bekend over de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen?

3.3.1 Onderzoeksmethoden en dataverzameling

Deze vraag is beantwoord met een literatuuronderzoek waarin twee methoden zijn toegepast: de systematische methode en de sneeuwbalmethode (Baarda et al., 2018). Volgens

de systematische methode is door een aantal trefwoorden in te voeren in verschillende databanken gezocht naar publicaties over het onderwerp. Er is gebruikgemaakt van de volgende databanken: Google Scholar, Wiley Online Library, NJi en Narcis. De zoektermen waren destructieve en constructieve gerechtigdheid, jeugdtrauma, intergenerationele overdracht, roulerende rekening, passende zorg en ouderschapsbeleving.

Volgens de sneeuwbalmethode zijn literatuurverwijzingen van publicaties over destructieve gerechtigdheid en intergenerationeel trauma gebruikt om verder te zoeken. Er zijn primaire bronnen gebruikt van Nagy (2020), Bowlby (1988), Van IJzendoorn (1994) en Minuchin (1987), en daarnaast is gebruikgemaakt van meer hedendaagse auteurs, zoals Onderwaater (2019), Van der Meiden (2020) en Govaerts (2020). Door te parafraseren is een samenvatting van de literatuur gemaakt die is opgenomen in het theoretisch kader. De sensitizing concepts die hierin beschreven zijn, vormden de topiclijst voor de diepte-interviews (Baarda et al., 2018). Door methoden te combineren is een compleet beeld geschetst van actuele theorieën en is het theoretisch kader gevormd waar dit onderzoek op is gebaseerd (Jansen & Jansen, 2016).

3.4 Deelvraag 2

Hoe ervaren destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg aan hun kinderen?

3.4.1 Selecteren en werven van respondenten

Met een gerichte steekproef (Boeije & Bleijenbergh, 2019) zijn negen destructief gerechtigde ouders geselecteerd. Hiervoor zijn de volgende selectiecriteria toegepast: een hoge mate van destructieve gerechtigdheid, een groot reflectief vermogen op zowel cognitief als emotioneel niveau, een rijke woordenschat en kinderen in de tienertijd of adolescentie, zodat eerdere levensfasen ook meegenomen konden worden in het onderzoek.

De eerste interviews zijn afgenomen bij twee oud-cliënten van de onderzoekster en één collega. Deze personen praatten makkelijk over hun kwetsbaarheden, wat het doorvragen naar onderliggende lagen vereenvoudigde. Om een realistische afspiegeling van de onderzoeksgroep te bieden en elitevertekening te voorkomen, is via de sneeuwbalmethode gezocht naar respondenten buiten de afdeling waar de onderzoekster werkt (Baarda et al., 2018). Er zijn zeven moeders, twee vaders, vijf dochters en een zoon bij het onderzoek betrokken. Voorafgaand aan ieder interview heeft de onderzoekster de respondenten persoonlijk op de hoogte gesteld van het doel van het onderzoek en anonimiteit gegarandeerd. Daarbij hebben alle respondenten voorafgaand aan het diepte-interview een informed consent (Boeije & Bleijenbergh, 2019) ondertekend, waarmee zij nogmaals op de hoogte zijn gesteld van de gang van zaken rondom deelname en waarmee zij toestemming verleenden voor hun eigen deelname (Bijlage 2). Om anonimiteit te waarborgen zijn de namen van de respondenten direct na de diepte-interviews verwijderd. Na afloop van ieder interview is de tijd genomen om opgehaalde wonden af te sluiten, omdat het interview kwetsbare onderwerpen aansneed. Daarnaast heeft de onderzoekster iedere respondent aangeboden om

haar te benaderen als het interview negatieve effecten zou hebben.

3.4.2 *Onderzoeksmethoden en dataverzameling*

Om de beleving, ervaringen, gevoelens en inzichten van destructief gerechtigde ouders scherp in beeld te krijgen, is gebruik gemaakt van half gestructureerde diepte-interviews met een topiclijst (Baarda et al., 2018). De interviewleidraad is getest op inhoud en vorm door drie medestudenten en door de onderzoeksbegeleider. Op basis van hun feedback is de leidraad aangepast (Bijlage 3). Doordat twee ouders tijdens de interviews reflecteerden op hun eigen kindertijd en informatie deelden over hun eigen ouders, is een aantal van hun antwoorden meegenomen in de analyse van deelvraag drie, waardoor er bij die vraag sprake is van acht respondenten.

Tijdens de exploratiefase is gebruikgemaakt van open coderen, zodat zoveel mogelijk inzichten in beeld kwamen. Na het derde interview heeft met een collega en een studiegenoot een peer debriefing plaatsgevonden om passende sublabels te bedenken voor het axiaal coderen. Dit heeft tot een aantal concepten geleid die de onderliggende structuren van de data hebben verduidelijkt (Boeije & Bleijenbergh, 2019) en zijn meegenomen in de volgende interviews. De data die daaruit voortkwamen, zijn geanalyseerd met open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Het negende interview is alleen selectief gecodeerd (Baarda et al., 2018). De thematische analyse is gefaseerd met het computerprogramma Atlas-ti (Verhoeven, 2020). De interviews zijn in december 2022 en in de eerste twee maanden van 2023 afgenomen, getranscribeerd en opgenomen in het bronnenboek.

3.5 *Deelvraag 3*

Hoe ervaren destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg volgens hun kinderen?

3.5.1 *Het selecteren en werven van respondenten*

Voor deze deelvraag zijn met gerichte steekproeven 6 kinderen van destructief gerechtigde ouders geselecteerd. Hiernaast is uit twee interviews met destructief gerechtigde ouders relevante informatie gebruikt voor het beantwoorden van deze deelvraag. Om zoveel mogelijk te voorkomen dat sommige onderwerpen wegens loyaliteit aan de ouder onbespreekbaar waren, is gekozen om volwassen kinderen te interviewen wiens ouders niet deelnamen aan het onderzoek, maar wel destructief gerechtigd zijn. Er is informed consent toegepast en zowel bij het maken van de afspraak als vlak voor het interview is benadrukt dat het interview direct geanonimiseerd zou worden. De eerste 3 respondenten zijn verworven binnen het netwerk van de onderzoekster en op verzoek van de deelnemers bij hen thuis afgenomen. De overige 3 deelnemers zijn via de sneeuwbalmethode verworven (Baarda et al., 2018). Ook de interviews met deze deelnemers zijn bij hen thuis afgenomen. Er is geselecteerd op een rijke woordenschat en op een groot reflectief vermogen, zowel op cognitief als emotioneel vlak.

3.5.2 *Onderzoeksmethoden en dataverzameling*

Ook deze vraag is met diepte-interviews beantwoord. Er zijn zes kinderen van destructief gerechtigde ouders geïnterviewd. Om elitevertekening te voorkomen, zijn respondenten buiten het netwerk van de onderzoekster gezocht via de sneeuwbalmethode (Baarda et al., 2018).

De data-analysemethode is overeenkomstig met de data-analysemethode voor deelvraag twee. Er is dus net zolang geëxploreerd totdat alle belangrijke onderwerpen volgens de respondenten besproken waren. Het risico dat bepaalde onderwerpen niet aan bod zouden komen, is vermeden door een topiclijst achter de hand te houden (Van Zuuren, 2010).

3.6 **Deelvraag 4**

Wat zijn de bevindingen van experts met betrekking tot de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg?

3.6.1 *Onderzoeksmethoden en dataverzameling*

De gegevens die verzameld zijn voor deelvraag 2 en 3 zijn voorgelegd aan een focusgroep van 4 experts. (Baarda et al., 2018) die ieder meer dan 5 jaar werkervaring hebben met destructief gerechtigde ouders. Dit heeft het beeld van de ouderschapsbeleving verbreed. Ieders reactie en ervaring is besproken. Om dit gesprek in goede banen te leiden, is gewerkt met een topiclijst en een moderator. Om zowel de positieve als negatieve invloeden van dit groepsproces in beeld te krijgen, is dit interview gefilmd en daarna geanalyseerd (Baarda et al., 2018). Het focusgroep-interview is op dezelfde wijze als deelvraag twee en drie geanalyseerd.

3.7 **Validiteit en betrouwbaarheid**

Om de validiteit van dit onderzoek te waarborgen, is zowel bij de databronnen als de dataverzameling triangulatie toegepast (Baarda et al., 2018). De verschillende bronnen zijn ouders, kinderen en professionals. De data zijn verzameld met diepte-interviews met zowel ouders als kinderen en een focusgroep-interview. Ter voorkoming van tunnelvisie zijn de bevindingen regelmatig met collega's en studiegenoten besproken. Daarbij is de vraagstelling geëvalueerd en adequaat bevonden. Met medestudenten en de docent is bepaald wanneer saturatie was bereikt. Dit heeft bijgedragen aan de ecologische validiteit (Baarda et al., 2018).

Om de betrouwbaarheid van dit onderzoek te waarborgen, zijn de interviews opgenomen, getranscribeerd en gecodeerd. Dit is een betrouwbare methode die tot het punt van saturatie is gehandhaafd en maakt het onderzoek navolgbaar. Er hebben meerdere mensen meegekeken tijdens dit proces, zoals docenten, studenten en collega's. Verder draagt het bronnenboek, waarin het iteratieve proces is bijgehouden, bij aan de betrouwbaarheid. Informed consent is toegepast en tot slot is de geraadpleegde literatuur te vinden in de literatuurlijst.

Destructief gerechtigde ouders	Leeftijd	Geslacht	Beroep
O1	43	Vrouw	Redacteur
O2	49	Vrouw	Ambulant hulpverlener
O3	36	Vrouw	Systeem therapeutisch werker
O4	45	Vrouw	Kleuterjuf
O5	38	Vrouw	Communicatieadviseur bij reclamebureau
O6	36	Vrouw	zzp'er in de jeugdzorg
O7	36	Man	Financieel adviseur bij een bank
O8	47	Vrouw	Directeur ziekenhuis branche
O9	53	Man	Technisch ingenieur
Kinderen van destructief gerechtigde ouders	Leeftijd	Geslacht	Beroep
K1	39	Vrouw	Systeem & relatietherapeut
K2	37	Man	Psycholoog
K3	39	Vrouw	Docent Nederlands
K4	37	Vrouw	Archeoloog & Buschauffeur
K5	41	Vrouw	Wijkverpleegkundige
K6	39	Vrouw	Paardencoach & Astroloog
O1	43	Vrouw	Redacteur, uit de groep van destructief gerechtigde ouders
O3	36	Vrouw	Systeem therapeutisch werker, uit de groep van destructief gerechtigde ouders
Focusgroep	Leeftijd	Geslacht	Functie
F1	28	Vrouw	Ambulant hulpverlener
F2	44	Vrouw	Gedragswetenschapper
F3	53	Man	Psycholoog
F4	51	Vrouw	Systeemtherapeut

Tabel 1: Respondenten

4. RESULTATEN

4.1 Inleiding

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van de diepte-interviews en het focusgroep-interview. Het hoofdstuk is opgebouwd op basis van deelvraag 2, 3 en 4. Per deelvraag is gebruikgemaakt van kern- en sublabels (Bijlage 1) die met behulp van het programma ATLAS.ti zijn geordend en geanalyseerd. De analyses zijn aangevuld met verwijzingen naar tekstfragmenten die net als de bronnen zijn weergegeven met interview- en regelnummers. De tekstfragmenten zijn terug te vinden in het bronnenboek.

4.2 Deelvraag 2: Hoe ervaren destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg aan hun kinderen?

Vrijwel alle destructief gerechtigde ouders zeiden een positieve ervaring te hebben bij het bieden van zorg aan hun kinderen. Dit is veelal zorg die zij zelf als kind hebben gemist. Het geeft ze een gevoel van onvoorwaardelijke liefde, verbondenheid en het idee er niet langer alleen voor staan in het leven (O5;449-471, O8;246-252, O7;396-398&32-38, O2;247-250, O3;3-8&50&78-80, O4;255-257, O6;236-238, O9;51-71). “Het grote geluk; dat wat je zelf hebt gemist dat kan je wel geven, toch? Er kunnen zijn voor iemand, ja dat is toch mooi” (O7;398).

Eén ouder was uitgesproken negatief over haar ouderschapsbeleving. Zij stond alleen voor de opvoeding en voelde zich “zwaar hulpeloos”. Ook naarmate haar kind ouder werd, vond ze het ouderschap niet makkelijk en ze zou het niet over willen doen (O1;28-40&291).

Bij alle ouders speelt onzekerheid een rol. Dit wordt bij een aantal ouders getriggerd doordat ze zichzelf regelmatig afvragen “doe ik het wel goed?” (O2;23-24, O3;6-8&11-21&120-130, O6;48-54, O8;180, O9;75&171-179&267). Door positieve feedback uit de omgeving en een positieve ontwikkeling van het kind werd de onzekerheid bij drie ouders na verloop van tijd minder (O5;13-37, O6;250, O9;171-179). Bij vijf ouders blijft onzekerheid nadrukkelijk op de voorgrond staan (O1;288&310-311, O3;6-8&21&120, O5;13-37, O6;82&190; O4;29). Eén ouder raakt nu haar kinderen volwassen zijn nog steeds inwendig in paniek als haar kinderen een beroep op haar doen (O4;255-257).

4.2.1 Intergenerationele invloeden

Het bieden van zorg staat volgens de ouders sterk onder invloed van eerdere generaties. Zeven ouders beleven dankzij het onrecht uit hun jeugd verschillende voordelen in hun ouderschap, zoals goed aansluiten op de zorgbehoeften van hun kinderen (O7;274-290, O2;187-188, O3;112-116, O5;85-89, O9;161-167; O6;234-238). Dit komt volgens drie van deze ouders door een extra gevoeligheid voor stemmingen (O5;395, O3;112, O2;188) en volgens drie andere ouders doordat ze niet snel opgeven (O6;216-222, O1;304-311, O9;151), een aantal ouders vinden dat ze veel aankunnen (O5;85&339, O7;278, O6;218) en een hoge

mate van zelfredzaamheid hebben doordat zij als kind veel op zichzelf waren aangewezen. Dit wordt door drie ouders als een voordeel ervaren (O5;337-351&85, O7;278-290, O6;222-226).

Alle ouders hebben de wens om de eigen ouderrol anders in te vullen dan hun ouders. Dit is bij alle ouders in meer of mindere mate gelukt (O1;209-216, O2;216, O3;144-149, O4;47-79&161, O5;203-207, O7;358, O8;332, O9;243). Ze proberen hun kinderen actief te bieden wat ze zelf als kind hebben gemist en zeggen zowel verbaal als non-verbaal de zorgbehoeften van hun kind te achterhalen (O6;234&238, O7;374&388-394, O2;223-228, O3;139-140, O4;149, O8;324). Eén respondent zei hierover: “Door te kijken naar mijn kind zag ik soms zijn wanhoop: ‘Mama begrijp me nou, luister naar wat ik zeg’” (O4;149).

De ouders beschreven een sterke focus op de signalen van hun kind rondom hun eigen onrecht. ‘Er mogen zijn’ werd door zeven ouders als een belangrijk thema genoemd. Zij voelden zich als kind niet gezien of gehoord en weten hoe pijnlijk dat is (O7;306-310, O2;18&24, O8;272, O3;48-52&78, O5;45&63-83, O6;252-258&236-242, O1;122-131).

Ik heb als kind het gevoel gemist dat ik als belangrijk werd ervaren en dat maakt dat ik mijn kinderen juist wel probeer belangrijk te laten voelen of in ieder geval dat ze er mogen zijn en dat ze ertoe doen en dat ze dus gewoon belangrijk zijn. Niet belangrijker dan anderen maar wel gewoon belangrijk net als iedereen. Dus dat is wel een soort antireactie op wat ik zelf heb gemist (O8;272).

Beschikbaarheid, schuldgevoel en afwijzing zijn drie andere thema’s die volgens de ouders door het onrecht in hun kindertijd van grote invloed zijn op hun beleving van het ouderschap. Drie ouders vertelden dat als ze even geen zin hebben om zorg te dragen voor hun kind, ze dan een schuldgevoel krijgen (O3;21, O1;154-157, O2;233-234). Dit schuldgevoel wordt ook aangewakkerd bij de gedachte dat zij zorgsignalen van hun kind missen. Drie ouders vertelden dat hun beschikbaarheid soms minder van harte en meer vanuit plichtsbesef ontstaat. Zij relateren dit aan hun hoge eisen rondom beschikbaarheid en denken dat dit de beleving van hun ouderschap verzwakt (O3;79-80, O5;351-359, O2;216). De wens van de ouders is om beter grenzen aan te leren geven rondom hun beschikbaarheid (O2;18-22, O3;56-71, O1;152-156, O7;186&190-194).

... dan vraagt mijn zoon: ‘Wil je met mij legoën?’ ... ik vind ... één keer in de week een halfuurtje met hem legoën prima, maar ik heb echt geen zin om dat vaker te doen ... maar dan vind ik het echt moeilijk om nee tegen hem te zeggen. Doet me eigenlijk bijna pijn om tegen hem te zeggen ‘nee, hier heb ik geen zin in’ (O3;57).

Vier ouders zeiden dat de afwijzing die ze vroeger als kind hebben ervaren een grote rol in hun ouderschapsbeleving speelt. Ze ervaren persoonlijke afwijzing als hun kind grenzen in het contact naar hen toe stelt (O6;262&272-274, O9;107-131, O2;202-204). Eén ouder zei hierbij uit voorzorg afstand te nemen van haar kinderen zodat ze niet opnieuw het gevoel van afwijzing hoeft te ervaren (O8;22-42):

Wat ik zelf vroeger lastig vond is dat ik niet het gevoel had dat ik erbij hoorde ... En nu ... is dat een heel gevoelig punt. Toen mijn twee dochters heel klein waren, gaven ze heel veel liefde, wilden ze de hele tijd met mama alles doen en dat was heerlijk voor mij ... en nu zijn ze pubers en beginnen ze zich af te zetten en ik merk dat ik daar onevenredig heftig op reageer ... ik denk ... ‘nu hoor ik hier ook al niet meer bij’. Ze trekken erg naar hun vader en daardoor voel ik me een beetje buitengesloten en dat roept dat oude gevoel op van vroeger en daar ga ik niet goed mee om nog. Ik word dan kribbig of ik ga zelf onaardig doen of ik word emotioneel, dus ik ben daar niet heel stabiel in en dat vind ik niet goed. Ik zou dat heel graag beter doen. Maar dat lukt me niet. Nog niet (O8;22-42).

4.2.2 Een eigen mening vormen

Zeven ouders vertelden dat ze in hun eigen kindertijd geen eigen mening konden vormen en daar erg onder hebben geleden. Zij vinden het daarom van groot belang dat hun kinderen wel een eigen mening kunnen vormen (O5;283, O8;168, O4;147-149, O2;92, O9;241-251, O3;50-52, O7;308-310). Vier ouders worden daardoor onzeker bij het begrenzen van hun kinderen en krijgen een schuldgevoel wanneer ze dat doen (O4;171-189, O2;18-22, O3;56-71, O9;107-127). “Bij grenzen stellen kon ik me schuldig gaan voelen en kon ik niet meer helder zien ... ben ik nu te streng, te hard, onthoud ik ze iets, of is het goed?” (O4;183-185).

Het omgaan met meningsverschillen blijkt niet eenvoudig in de praktijk (O2;66&86&92-96, O4;93-97, O6;188-194). Voor vijf ouders heeft dit te maken met een gevoel van persoonlijke afwijzing (O6;196-202, O2;86, O4;29-33, O5;285-287, O9;89-99).

Als ze heel duidelijk haar mening had ... dan kon ik daar echt heel boos over worden, dan wilde ik mijn mening ... doordrukken. Ik vond het heel moeilijk om te respecteren dat ze anders was, want ik wilde eigenlijk dat ze net zo was als ik (O4;147-149).

Vijf ouders spraken uit dat ze de eigen mening van hun kind belangrijk, fijn of interessant vinden en er meestal geen moeite mee te hebben (O7;170&176-178, O8;142-156, O5;65, O6;136-146, O3;43-52).

4.2.3 De dialoog

Alle ouders gaven aan dat ze met hun kinderen makkelijk praten over diverse onderwerpen (O2;38, O3;38, O4;105, O5;213-231, O6;72-74, O8;84-106, O7;146-158, O9;77-79). Vijf ouders zeiden dat ze zo min mogelijk over hun eigen jeugd vertellen (O4;105, O3;38, O2;38, O1;42-47, O9;83). En drie ouders vroegen zich af of hun kinderen zich wel vrij genoeg voelen om te vertellen wat hen bezighoudt. Een van hen denkt dat haar kind vanuit liefde niet vrijuit praat over de last die ze heeft van haar moeders tekortkomingen (O2;26-28).

Een ander denkt dat haar kinderen geremd worden, omdat ze plaatsvervangend boos kan worden op kinderen die haar kinderen pijn doen (O3;42). En er is een ouder die vermoedt dat haar kind niet alles durft te zeggen uit angst dat ze boos wordt (O5;185-187). Er is een ouder die niet met haar kinderen over haar scheiding met hun vader praat (O6;82). Slechts een van de negen ouders praat over alle onderwerpen met haar kinderen (O8;84-106).

4.2.4 *Netwerk en relationele hulpbronnen*

Acht ouders noemden hun partner als relationele hulpbron (O4;93). Bij zeven ouders is dit de vader of moeder van het kind (O2;109-110, O3;73, O5;321-335, O6;204-206, O7;228-230, O8;194-196, O9;133-135). Ook wordt steun ervaren van familie (O3;150-156, O7;230-242, O9;135, O8;196), vriendinnen (O8;194-204, O6;54&204-210), kennissen en collega's (O2;110). Drie ouders hebben als kind vaak steun uit hun omgeving gemist. Hierdoor betrekken ze heel bewust hun netwerk bij hun kinderen (O8;276, O2;210, O3;153). Drie andere ouders hebben al dan niet naast hun partner geen hulp of steun aan hun netwerk gevraagd (O1;87-90, O5;93, O4;193). Bij twee ouders was dit uit angst om opnieuw pijn gedaan te worden (O4;83-93&193&239-249, O5;361-367). Eén ouder vertelde dat ze graag steun had gehad om haar twijfels over het opvoeden te kunnen bespreken en denkt dat dat haar ouderschap had kunnen verlichten (O1;98-100).

4.3 *Deelvraag 3: Hoe ervaren destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg volgens hun kinderen?*

Volgens de kinderen hebben vooral hun moeders in meer of mindere mate zorg geboden. Hun vaders hebben een beperkte tot geen rol gespeeld (K1;111-120, K2;44-58&61-62, K3;73-74&175-176, K4;16-18, K5;7, K6;4-14&26&222, O2;129-130). Volgens drie van de acht kinderen is de beleving van het ouderschap voor hun moeder, naast alle stressoren, positief (K4;180-186&360-370, K5;5-7&369-371, K1;273-274, O2;288&170). Eén moeder ervaarde naar eigen zeggen dankzij het ouderschap voor het eerst onvoorwaardelijke liefde (K1;68-74). Dit zag haar kind in de interactie echter niet terug (K1;20-31), wat zij verklaart met het stressvolle bestaan van haar moeder vanwege een scheiding, studie, werk en beperkte financiële middelen (K1;101-104). Een stressvol bestaan werd door drie andere kinderen gekoppeld aan de ouderschapsbeleving en gerelateerd aan verschillende situaties. De hoeveelheid kinderen werd drie keer genoemd; drie of meer kinderen zou te veel zijn en een negatieve invloed hebben op de draagkracht van hun moeder (K6;26, K2;222, O1;115-117). Ook werden werk, geen steun van de omgeving (K5;131), geldzorgen en kinderen met moeilijkheden (K4;90) als stressoren voor het ouderschap genoemd. Eén kind beschreef hoe haar moeder daardoor “altijd overspannen rondliep” (K4;90).

... omdat ze ja, fulltime een best wel zware baan had met veel reistijd en dan ook nog ... geldzorgen en kinderen die moeilijkheden hadden waar je dan als ouder op een normale manier mee om probeert te gaan, wat ze ook echt wel probeerde. ... Ik heb geen kinderen en ik ben ook weleens helemaal overspannen en dan denk ik weleens: 'Goh als ik nu fulltime had gewerkt, wat zij deed, en nog kinderen thuis had en geldzorgen, dan zou ik het ook niet trekken' (K4;90).

Voor twee moeders zou het ouderschap vooral in de kindertijd alleen maar lastig en zorgelijk zijn geweest. Eén van hen zei regelmatig "kinderen hinderen", maar haar beleving van het ouderschap werd tijdens de pubertijd van haar kind een stuk positiever (K2; 34-38). Dit was bij de andere ouder pas het geval toen haar kind volwassen was, wat gepaard ging met een levenslang schuldgevoel bij deze ouder (K3;44-50&296-310):

... mijn moeder was ook, en dat zei ze ook hoor, 'Baby's vind ik akelig, kleine kinderen, baby's zijn wurmen bah'. Daar had ze echt gewoon een afkeer voor. Eh... kleine kinderen ja, met hun stemmetjes en hun drukke gedoe dat vond ze ook niets, dus eigenlijk vanaf tieners dan worden het tenminste mensen. En ik moet zeggen inderdaad, in mijn tienerjaren kon ik met haar veel meer, konden we met elkaar veel meer dan in die tijd ervoor. (K2;34-38)

Twee kinderen vertelden dat de band met hun moeder in de pubertijd is verbroken. Bij de een definitief en op initiatief van het kind, omdat ze voor haar gevoel te veel onderdrukt werd (K6;52-58). Bij de ander was dit van tijdelijke aard, maar op initiatief van de ouder. Volgens het kind omdat de zorgen over haar rebellerende gedrag niet bij het drukke bestaan van haar moeder zouden passen (K1;24-28&101-108): "Ze kon het leven niet aan. En omdat ik rebelleerde moest ik weg" (K1;101-108).

4.3.1 Intergenerationele invloeden volgens de kinderen

Ook volgens de kinderen is het onrecht dat hun ouders in hun kindertijd hebben moeten meemaken van grote invloed op hun beleving van het ouderschap (K1;185-186, K2;193-197, K3;198-199, K4;304-310, K5;233-247, K6;264-266, O2;127-128, O1;122-131). Twee kinderen vertelden hoe de eerste generatie van negatieve invloed is geweest op hun schoolgang. Een van hen vertelde dat haar ouder als kind geen eigen mening mocht hebben en vervolgens als moeder de schoolkeuze van haar kind niet kon accepteren (K5;233-259). De ander vertelde dat zijn grootvader als kind niet de mogelijkheid had om te studeren, waardoor zijn zoon tieners moest halen, die vervolgens als vader ook te veel waarde hechtte aan de schoolcarrière van zijn kind (K2;196&22). Beide kinderen vertelden dat dit ten koste is gegaan van de ouder-kindrelatie (K2;14-18, K5;283-309). Twee kinderen verklaren de beperkte beschikbaarheid van hun vaders met de beperkte beschikbaarheid van hun grootvaders toen hun vaders nog kinderen waren (K3;198-199, K1;201-214). Een van hen

vertelde over hoe het gemis aan liefde, zowel in de kindertijd als in de partnerrelatie van haar vader, hem ertoe heeft aangezet dit bij haar te zoeken (K3;106):

Mijn vader was alleen, ... die heeft ook niet genoeg liefde gehad van zijn eigen moeder. Zijn vrouw, mijn moeder, die ging ook vreemd, dus die man heeft altijd een tekort aan liefde gehad en die zocht die liefde bij mij, maar dat is natuurlijk te walgelijk ... (K3;106).

Twee kinderen vertelden dat hun moeders door hun grootmoeders in hun kindertijd zijn geslagen, maar dat hun moeders dat zelf niet zijn gaan doen. Deze kinderen ervaren wel een beperkte beschikbaarheid van hun moeders en verbinden dat aan de pijn van hun moeders uit het verleden die zij met zich meedragen (K1;185-192). Eén kind denkt dat deze onverwerkte pijn doorlopend werd getriggerd tijdens het opvoeden, maar dat het niet werd besproken en voor zeer pijnlijke momenten heeft gezorgd (K4;58-78&154-158). Tot slot vertelde een kind dat ze meer compassie heeft gekregen toen ze de geschiedenis van haar moeder leerde kennen en daardoor beter het zelf en de ander leerde scheiden, wat de relatie met haar moeder ten goede kwam (K1;192-200).

4.3.2 *Het mogen vormen van een eigen mening door de kinderen*

Zes kinderen vertelden dat een afwijkende mening niet of nauwelijks door hun ouders wordt geaccepteerd. Dit zou volgens de kinderen tot een hoop frustraties bij hun ouders leiden en van negatieve invloed zijn op de ouder-kindrelatie (K1;6&170, K2;155-160, K3;177-183&189-191, K4;252-266, K5;241-247, K6;124-130&188-190). Over drie ouders werd verteld dat ze het vormen van een eigen mening door hun kind belangrijk vinden, maar het niet accepteren als deze afwijkt van die van henzelf (K1;159-170, K4;262-264, K2;198-202). “Dus een eigen mening, ook al pretendeert ze dat we die moeten hebben ... als die afwijkt van die van haar ... dan breekt de pleuris uit” (K1;159-170).

De frustraties over meningsverschillen komen op verschillende manieren tot uiting. Een van de respondenten had het over een derdegraads verhoor met kleinerende vragen door zijn ouder (K2;155-166). Twee andere kinderen vertelden dat een afwijkende mening tot een kille en afstandelijk houding bij de ouder leidt (K1;159-168, K4;252-258). Drie kinderen hebben de ervaring dat hun eigen mening voor controleverlies bij hun ouders zorgt (K1;174, K3;187-194) waarvan een kind zegt dat het als respectloos en lastig wordt gezien (K6;116-134). Controleverlies zou bij twee ouders leiden tot slaan (K6;188-190). Eén ouder zou daarbij ook dreigen om de relatie te verbreken (K3;15). Twee kinderen denken dat meningsverschillen een gevoel van afwijzing bij hun ouders triggeren (K4;252-258&282, K1;171-172).

4.3.3 *De dialoog*

Eén kind heeft het gevoel alles te kunnen bespreken met haar moeder (K3;66-70). De andere kinderen zeggen met uitzondering van een aantal thema's veel te bespreken, zolang ze geen afwijkende mening hebben (K6;78-80, K4;120-122) en het niet over de tekortkomingen

van de ouder gaat (K4;126-130 , K3;73-76&15, K1;174-180). Ook schoolprestaties zijn voor twee ouders een moeizaam onderwerp (K2;22, K5;77-83). Een afwezige vader wordt door een ouder in gesprek met het kind vermeden (K5;85-87) en twee ouders zouden met hun kind over de tekortkomingen van de andere ouder praten (K4;96-106, K1;34):

Ja, ze was heel erg goed in het erkennen dat het inderdaad geen leuke man was ... ze zei: 'Je vader is een narcist' ... ja die woorden zijn wel in mijn mond gelegd toen. Het was ook niet een hele fijne man, maar zij heeft ja ze was gewoon een luisterend oor dat was fijn en ja het was fijn om bij haar uit te huilen en ze troostte me dan eigenlijk. En dan voelde ik weer een warme ouder in plaats van die kille klootzak zeg maar (K4;96-114).

Verder vertelden twee kinderen dat ze de gesprekken over lastige onderwerpen met hun ouder meestal als monoloog hebben ervaren (K1;36-40, K2;58). Naarmate drie van de kinderen ouder werden, zijn een aantal essentiële thema's besproken, zoals 'waarom was je er niet voor me?' (K2;8, K1;226-236) en 'waarom heb je me misbruikt?' (K3;87-89).

4.3.4 *Netwerk en relationele hulpbronnen volgens de kinderen*

Het netwerk van de ouders is volgens vier kinderen beperkt. Ze denken dat steun uit de omgeving het ouderschap had kunnen verlichten, waardoor hun ouder meer tijd voor hen als kind over had gehad (K3;252-255, K4;312-326&344-350, K5;191-203&265-267, K1;267-268). Twee moeders zouden het netwerk van hun kind gebruikt hebben om hun eigen behoeften te vervullen. De één om haar frustratie over het kind te ventileren (K6;234) en de ander om haar eigen eenzaamheid op te vullen (K5;349-367). Eén kind vertelde dat haar moeder weinig vertrouwen in haar medemens had, waardoor ze er alleen voor bleef staan (K1;215-218&48-50). Een ander kind vertelde dat steun uit het netwerk meer afstand creëerde tussen haar en haar ouders (O2;172-174).

4.4 *Deelvraag 4: Wat zijn de bevindingen van experts met betrekking tot de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg?*

De gegevens die verzameld zijn voor deelvraag 2 en 3 zijn voorgelegd aan een focusgroep van 4 experts. Zij onderscheidden verschillende tegenstrijdigheden in de verhalen van de ouders, zoals de positieve beleving van het ouderschap. Iedere ouder beweerde namelijk het ouderschap positief te ervaren, maar door een aantal van deze ouders werd ook gezegd dat ze vaak meer vanuit een plichtsgevoel beschikbaar voor hun kinderen zijn, dan dat ze het echt willen. De experts vroegen zich af in hoeverre dat een positieve beleving van het ouderschap kan worden genoemd (F;45&157-161). Een ander voorbeeld betreft ouder 5 en 6. Zij vertelden dat ze zich minder onzeker voelen over hun ouderschap, omdat hun kinderen het goed doen en omdat ze positieve feedback uit hun omgeving krijgen. Echter, beiden schakelen bij problemen hun omgeving niet in, waardoor het volgens de experts geen wonder is dat deze ouders daar positieve feedback van krijgen (F;25). Ook over 'het goed doen' van

de kinderen in dit voorbeeld hebben de experts hun twijfels. Ouder 6 praat namelijk niet over de scheiding en ouder 5 vermoedt dat haar kind niet vrijuit durft te praten. De experts vroegen zich af hoe ‘goed’ je het als kind kan doen als je niet vrijuit kan praten (F;25). Als derde voorbeeld werd het vormen van een eigen mening genoemd. Ouders zeiden hier veel waarde aan te hechten, maar bij vijf ouders kan dit een gevoel van persoonlijke afwijzing oproepen. Volgens de experts wijst dit op een beperkte autonomie-ontwikkeling bij de ouders, wat het onderscheiden van zichzelf en de ander lastig maakt (F;63-69&79&83-85).

De tegenstrijdigheden in de verhalen van de ouders waren volgens alle experts te verwachten. Zij hebben namelijk de ervaring dat destructief gerechtigde ouders veelal willen geven wat ze zelf gemist hebben en daardoor niet altijd aansluiten bij de behoeften van hun kinderen (F;5&17).

De voordelen die de ouders ervaren dankzij het gemis uit hun kindertijd, zoals invoegen en aansluiten, veel aankunnen en een hoge mate van zelfredzaamheid, zouden zich volgens de experts alleen kunnen manifesteren als de pijn uit hun kindertijd is verwerkt. Pas dan kunnen de ouders onder ogen zien wat ze als kind hebben gemist, reflecteren op triggers, weten wat hun valkuilen zijn en wat de keerzijde is van het taaie doorgaan, aldus de experts (F;237-245). Over het goed kunnen invoegen en aansluiten, vragen de experts zich af hoe de ouders dat duiden naast de moeite die zij ervaren bij de meningsverschillen met hun kinderen (F;227). Tot slot leidt de hoge mate van zelfredzaamheid tot de vraag of het inderdaad zelfredzaamheid is, of dat de ouders zich gewoon goed staande weten te houden in lastige situaties (F;89&227-237).

4.4.1 Relationale hulpbronnen

Destructief gerechtigde ouders zoeken volgens de experts niet snel steun bij hun netwerk. Dit kan volgens hen te maken hebben met een gering vertrouwen in de ander (F;97). Zij zien bij deze ouders veelal angst om weer pijn gedaan te worden, wat hen ervan kan weerhouden om de ander te vertrouwen (F;237). Eén expert vroeg zich af of het betrekken van het netwerk niet juist een bewijs van onvermogen voor de ouder zou zijn. Volgens haar speelt schaamte een grote rol en vraagt het bijzonder veel kwetsbaarheid van de ouder om te zeggen “joh, het lukt me gewoon nu even niet” (F;95&401).

4.4.2 Intergenerationele invloeden

De meeste ouders willen niet met hun kinderen praten over hun eigen pijn uit het verleden, maar volgens de experts krijgen kinderen ook dingen mee die niet gezegd worden. Dit gebeurt echter veelal op een onbewust niveau, waardoor er geen verweer tegen is en het extra hard kan binnenkomen. De reactie van het kind op het onbesproken leed uit de kindertijd van de ouder kan dan tot uiting komen in ongewenst gedrag van het kind (F;267-273). Alle experts denken dat het daarom belangrijk is dat er wel in een bepaalde mate over de pijn gesproken wordt, waarbij één expert expliciteert dat het een helende werking op de ouder-kindrelatie kan hebben en daarmee een positieve invloed op de ouderschapsbeleving (F;267-275&279&283&287-295). Een andere expert vroeg zich af in hoeverre het bespreken

van het leed uit de kindertijd van de ouder met het kind van negatieve invloed kan zijn op de relatie tussen kind, ouders en grootouders. Zij denkt dat het de loyaliteit van het kind richting de grootouders kan aantasten (F;277).

4.4.3 De dialoog

De vraag van de onderzoekster was: “Als je niet je eigen mening kunt vormen, hoe kan je dan een oprechte dialoog met elkaar voeren?” Hierop antwoordde een expert:

Ik denk als je niet hebt ervaren hoe het is als iemand je daadwerkelijk jezelf laat zijn en dat ... in ieder geval voor het grootste gedeelte gewoon mag, dan is het denk ik heel moeilijk om dat te geven. Want waaraan spiegel je, waaraan meet je af wat normaal is, waar ligt de grens? En dan nog de angst, altijd die eeuwige angst voor afwijzing. Ik vind dat dat het heel moeilijk maakt en kinderen kunnen het heel bont maken, zeker als het generaties doorgaat. Ja, dan kunnen kinderen echt lelijke dingen schreeuwen in hun behoefte om gehoord te worden. Dan moet je wel bijna professioneel luisteraar zijn wil je dat kunnen horen (F;347).

Volgens de experts moet je stevig in je schoenen staan en goed weten wie je bent, wil je echt open kunnen staan voor de ander. Dit vraagt om een sterke identiteit, waar het bij deze ouders juist vaak aan ontbreekt. Dit wordt voor de ouders beschouwd als een gigantische handicap bij het geven van wat ze zelf hebben gemist (F;379-383&365). Als ideaalbeeld wordt een solide identiteit geschetst, waarbij de ouder precies weet waar hij of zij voor staat en dit ook in de dialoog spontaan en met geduld kan uitleggen (F;381-387).

Eén expert denkt dat wanneer ouders zich bewust zijn van het eigen gemis, zij dan al een heel eind kunnen komen (F;219). Een andere expert zei genoeg voorbeelden te hebben van ouders die niet altijd met distantie naar zichzelf kijken, maar dat het desondanks prima ouders zijn (F;385).

5 CONCLUSIE

Dit onderzoek geeft antwoord op de vraag: *Wat is de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen?* Een literatuuronderzoek, vijftien diepte-interviews en een focusgroep-interview met experts uit de jeugdhulpverlening en jeugd-GGZ hebben hier meer zicht op geboden.

5.1 De ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders

Volgens de literatuur staat de ouderschapsbeleving van al dan niet destructief gerechtigde ouders onder invloed van verschillende factoren. Deze factoren zijn onderverdeeld in de vier dimensies van de contextuele benadering. Met name de vierde dimensie, de relationele ethiek, beschrijft hoe het aangeboren besef voor wederzijdse rechtvaardige zorg ouders kan motiveren om verantwoordelijkheid te nemen voor hun kinderen en gelijktijdig trouw te blijven aan hun eigen behoeften. Dit draagt bij aan betrouwbare en rechtvaardige ouder-kindrelaties die van positieve invloed zijn op de ouderschapsbeleving. Door passend te geven, krijgt de ouder het recht om te ontvangen; het zogenoemde constructieve recht (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020). In de contextuele literatuur is geen definitie voor passend geven gevonden (Bruintjes, 2022). Dit wordt bepaald in de dialoog (Van der Meiden, 2020). Constructief recht vergroot de eigenwaarde, waardoor de waarde als ouder toeneemt, wat de persoonlijke vrijheid vergroot en motiveert om opnieuw te gaan geven (Van der Meiden, 2020).

Destructieve gerechtigheid kan ouders belemmeren om de volledige verantwoordelijkheid voor hun kinderen op zich te nemen. Deze ouders kunnen door hun eigen leed de behoeften van hun kinderen niet goed onderscheiden. Dit kan tot allerlei klachten in de ouder-kindrelatie leiden en de ouderschapsbeleving negatief beïnvloeden.

Tijdens dit onderzoek beweerden acht van de negen ouders het ouderschap positief te ervaren. Drie daarvan zeiden ook dat ze vaak vanuit een plichtsgevoel aanwezig zijn voor hun kinderen, waardoor de experts zich afvroegen in hoeverre dat als een positieve ouderschapsbeleving kan worden beschreven. Volgens zes kinderen hebben drie ouders een positieve ouderschapsbeleving.

In dit onderzoek kwamen vier factoren naar voren die de beleving van het ouderschap sterk beïnvloeden, deze worden in de volgende paragrafen toegelicht.

5.2 Het kunnen bieden van passende zorg aan kinderen

Uit de interviews blijkt dat het gevoel van onvoorwaardelijke liefde zeer waardevol is voor de ouders. Ook blijkt dat het onrecht uit hun kindertijd van grote invloed is op hun ouderschapsbeleving; ze willen het anders doen dan hun eigen ouders en proberen hun kinderen actief te bieden wat ze zelf als kind hebben gemist. Dit komt overeen met het intergenerationele uitgangspunt van de contextuele benadering: dat iedereen een verantwoordelijkheid draagt voor toekomstige generaties en een ethische verplichting heeft richting eerdere generaties (Van der Meiden, 2020). De ouders hebben een sterke focus op de

signalen van hun kind rondom het onrecht dat heeft plaatsgevonden in hun eigen kindertijd. Hierdoor kunnen ze volgens de experts niet altijd de behoeften van hun kinderen lezen en het onrecht uit hun jeugd verhalen op hun kind; zoals de roulerende rekening (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020).

5.3 Een eigen mening is essentieel

Een eigen mening vormen werd door de meeste ouders, kinderen en experts genoemd als een belangrijk thema. Vier ouders zeiden daardoor onzeker te worden bij het begrenzen van hun kinderen en zichzelf te belasten met een schuldgevoel wanneer ze grenzen stellen. Vijf ouders zeiden een gevoel van persoonlijke afwijzing te ervaren als de mening of behoefte van hun kind afwijkt van die van henzelf. De experts wijzen hierbij op een interne inconsistentie bij drie ouders; zij zeggen namelijk ook dat ze geen moeite hebben met de eigen mening van hun kind. Dit beeld komt terug in de interviews met de kinderen. Zij ervaren enerzijds de stimulans van hun ouders om een eigen mening te vormen, maar vertelden anderzijds dat wanneer hun mening afwijkt van die van hun ouder, het niet of nauwelijks wordt geaccepteerd. Volgens vijf kinderen genereert dit een hoop frustraties bij hun ouders. Volgens de experts wijst de moeite die de ouders hebben met een afwijkende mening van hun kinderen op een beperkte autonomie-ontwikkeling. Dit zou hun vermogen tot zelfdifferentiatie, het onderscheiden van zichzelf en het kind, beperken, wat als een grote handicap voor deze ouders wordt gezien. Het axioma van de contextuele benadering en het concept zelfafbakening sluiten hierbij aan; die verduidelijken namelijk hoe er zonder 'ik' geen 'wij' kan zijn (Van der Meiden 2020).

5.4 De dialoog is essentieel

Tussen ouders en kinderen worden diverse onderwerpen besproken, maar er zijn ook thema's die worden vermeden. De ouders praten zo min mogelijk over het onrecht uit hun eigen jeugd. Toch ontwikkelde één kind meer compassie voor haar ouder toen ze hiervan op de hoogte werd gesteld. Volgens de experts voelen kinderen vaak wat een ouder emotioneel met zich meedraagt zonder dat het besproken wordt. Hierbij plaatste één expert de kanttekening van mogelijke loyaliteitsproblemen bij het kind als deze hoort wat het onrecht van de grootouder voor diens ouder heeft betekend.

5.5 Relationale hulpbronnen

Drie ouders vertelden dat ze zich minder onzeker voelen over hun ouderschap, omdat hun kinderen het goed doen en omdat ze positieve feedback uit hun netwerk krijgen. Hoewel twee van deze ouders bij problemen hun netwerk niet inschakelen, waardoor deze positieve feedback niet verassend is, blijkt het netwerk voor deze ouders invloed te hebben op de beleving van hun ouderschap. Ook de experts zien dat het netwerk maar beperkt wordt ingeschakeld. De angst om weer pijn gedaan te worden zou ouders hiervan kunnen weerhouden. De kinderen denken echter dat steun uit het netwerk het ouderschap kan verlichten. Volgens de contextuele benadering zijn relationele hulpbronnen onmisbaar, omdat

daarmee gegeven kan worden en constructief recht wordt verworven (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020; Van der Meiden, 2020). Dit zal een positieve invloed hebben op de beleving van het ouderschap.

6 DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

Door de kwalitatieve aard van het onderzoek konden de meningen, gevoelens en belevingen van destructief gerechtigde ouders en van kinderen van destructief gerechtigde ouders in kaart worden gebracht en aan experts worden voorgelegd. De bevindingen zijn ook gezien in het licht van de wetenschappelijke literatuur die is besproken in het theoretisch kader van deze scriptie.

6.1 Discussie

In dit onderzoek zijn verschillende interne inconsistenties bij de ouders waargenomen, zoals een positieve ouderschapsbeleving en het plichtsbesef om beschikbaar te zijn voor hun kinderen. Op basis van de contextuele benadering kan geconcludeerd worden dat deze tegenstrijdigheden naast elkaar kunnen bestaan. Uit dit onderzoek blijkt namelijk dat destructief gerechtigde ouders veelal willen geven wat ze zelf als kind hebben gemist, waardoor ze constructieve gerechtigdheid zullen verwerven, wat bijdraagt aan een positieve ouderschapsbeleving. Een ander voorbeeld is de waarde die de ouders hechten aan de eigen mening van hun kinderen. Als deze afwijkt van die van henzelf, kan dit namelijk leiden tot onzekerheid en een gevoel van afwijzing bij de ouder. Dit kan verklaard worden door de angst om de onvoorwaardelijke liefde van hun kind te verliezen of, volgens de experts, de angst om opnieuw pijn gedaan te worden. De stress die dat met zich meebrengt, kan de dialoog beperken, waardoor er meer afstand wordt ervaren. Deze afstand kan pijn uit het verleden van de ouder triggeren, waardoor er inadequaat gereageerd kan worden en de afstand nog groter wordt (Diamond et al., 2020; Govaerts, 2020; Hughes, 2019).

Volgens de experts weten kinderen vaak wat een ouder emotioneel met zich meedraagt zonder dat het besproken is. Het axioma van de contextuele benadering lijkt hier een verklaringsmodel voor te bieden; het aangeboren intrinsieke besef van wederzijdse rechtvaardige zorg motiveert mensen tenslotte om verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen (Böszörményi-Nagy & Krasner, 2020). Hierdoor zouden kinderen vanuit hun existentiële loyaliteit onbewust kunnen besluiten de pijn van hun ouder op zich te nemen.

6.2 Beperkingen van de studie

In dit onderzoek is gekozen volwassen kinderen te interviewen wiens ouders niet meededen aan het onderzoek, maar wel destructief gerechtigd zijn. Hiervoor is gekozen om zoveel mogelijk te voorkomen dat onderwerpen onbespreekbaar zouden zijn wegens existentiële loyaliteit. De keerzijde hiervan is dat er geen conclusies kunnen worden getrokken over directe interacties tussen ouders en kinderen. Tijdens de analysefase werden bij vijf van de negen ouders interne inconsistenties waargenomen die in het commentaar van de kinderen terugkwamen. Dus ook al komen de kinderen uit andere gezinnen, een aantal patronen werden zowel in de verhalen van een aantal ouders als die van de kinderen zichtbaar. Hierdoor konden er indirect toch verbanden worden gelegd.

Een andere beperking is dat er geen objectieve weergave van passende zorg binnen de contextuele benadering is gevonden. Dit heeft Nagy namelijk niet specifiek gedefinieerd,

waardoor het beoordelen van wel of niet passende zorg geven alleen mogelijk is binnen de dialoog.

6.3 Relevantie voor de beroepsgroep en beroepspraktijk

“Investeren in ouderschap als sleutel voor het veilig en gezond opgroeien van kinderen en jongeren”, zo kopt een infosheet van het NCJ (2022) op zijn website. Dit verwoordt de maatschappelijke relevantie van meer onderzoek naar de beleving van het ouderschap treffend. In de huidige samenleving, waarin ouders veel verantwoordelijkheden tegelijk dragen, is krachtig ouderschap volgens het NCJ (2022) van belang. Hoeveel kracht verwacht kan worden van destructief gerechtigde ouders is echter de vraag, vanwege de rol die het onrecht uit hun kindertijd speelt in de beleving van hun ouderschap. Dit onderzoek heeft een bijdrage geleverd aan het beantwoorden van die vraag en heeft zicht geboden op de beleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen. Zo is de kennis over wat kan bijdragen aan het verkrijgen van een positieve beleving van het ouderschap vergroot. Dit kan het veilig en gezond opgroeien van kinderen bevorderen.

6.4 Externe validiteit

De resultaten van dit onderzoek zijn vanuit drie verschillende invalshoeken verkregen en met elkaar vergeleken, waardoor sprake is van triangulatie (Baarda et al., 2018). Volgens Baarda et al. (2018) is er een grotere kans dat iets waar is wanneer de antwoorden uit minimaal drie verschillende richtingen met elkaar overeenkomen en elkaar niet tegenspreken. De resultaten van dit onderzoek geven dus een betrouwbaar inzicht in de beleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen. Dit draagt daardoor bij aan de literatuur over ouderschapsbeleving en kan worden gebruikt door professionals die ondersteuning bieden aan deze groep.

6.5 Aanbevelingen voor de praktijk

Op basis van de resultaten en conclusies in dit onderzoek komen vier verschillende aanbevelingen voor de praktijk naar voren:

- Bij het ondersteunen van destructief gerechtigde ouders en hun kinderen is het van belang om bij de ouders oog te hebben voor de mate van zelfafbakening, dus in hoeverre het hen lukt het mijn en het dijn te scheiden.
- Daarnaast is het van groot belang dat er gekeken wordt naar wat de ouder zelf als kind aan zorg heeft gemist, in hoeverre dit verwerkt is en in welke mate dit nog een rol speelt in het ouderschap.
- Het gevoel van onvoorwaardelijke liefde of belangrijk te zijn voor iemand is voor deze groep ouders erg waardevol en kan zijn afgenomen door hun problemen. Het is van belang dit gevoel weer aan te wakkeren.
- Bij het betrekken van relationele hulpbronnen, een onderwerp dat in de jeugdzorg hoog op de agenda staat vanwege de nadruk op de participatiesamenleving, is het belangrijk om

rekening te houden met de angsten en onzekerheden die het betrekken van het netwerk bij destructief gerechtigde ouders met zich mee kan brengen.

6.6 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Om een totaalbeeld van de aard en impact van destructieve gerechtigheid op het ouderschap te krijgen, is een casestudie waarbij de respondenten wel een ouder-kindrelatie met elkaar hebben, passend. Om zoveel mogelijk relevante informatie te verzamelen, moeten deze ouders en hun volwassen kind(eren) makkelijk kunnen praten over de invloed van destructieve gerechtigheid op het ouderschap. Hierbij kan gedacht worden aan ouders en kinderen die in het verleden met succes gezinstherapie hebben doorlopen of een contextueel- of systeemtherapeut die ervaringsdeskundig is en volwassen kinderen heeft.

Daarnaast zou het van meerwaarde zijn als er onderzoek verricht wordt naar hoe destructief gerechtigde ouders concreet zelfafbakening kunnen leren toepassen. Ook zou onderzoek naar helpende interventies bij het opnieuw aanwakken van het zorginstinct van destructief gerechtigde ouders een mooie bijdrage kunnen leveren aan het versterken van het ouderschap. Tot slot zou het van meerwaarde zijn als wordt onderzocht hoe relationele hulpbronnen betrokken kunnen worden bij het ondersteunen van destructief gerechtigde ouders.

7 LITERATUURLIJST

- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Kostelijk, E., & Van der Velden, T. (2018). *Basisboek kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek* (4e druk). Noordhoff.
- Boeije, H. & Bleijenbergh, I. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen* (3de druk). Boom.
- Böszörményi-Nagy, I. (2020). *Grondbeginselen van de contextuele benadering* (6e druk). De Toorts.
- Böszörményi-Nagy, I. & Krasner, B. R. (2020). *Tussen geven en nemen: Over contextuele therapie* (8e druk). De Toorts.
- Böszörményi-Nagy, I. & Spark, G.M. (1984). *Invisible Loyalties: Reciprocity in Intergenerational Family Therapy*. Brunner Mazel.
- Bowlby, J. (1988). *Secure base: Parent-Child Attachment and Healthy Human Development*. Basic Books.
- Brown, B. & Van der Horst, M. (2016). *De kracht van kwetsbaarheid. Heb de moed om niet perfect te willen zijn*. Bruna.
- Bruintjes, R.W. (2022) *Geven doet leven: Over wat Overvechtse, alleenstaande moeders nodig hebben om meer constructief gerechtigde aanspraak te verwerven in relatie tot haar kind, gedurende de eerste 100 dagen*. [Masterthesis, Christelijke Hogeschool Ede]. HBO Kennisbank.
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020). *Ruim 1 op de 12 jongeren ontvangt jeugdzorg in eerste helft 2020*. Geraadpleegd op 29 januari 2022, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/44/ruim-1-op-de-12-jongeren-ontvangt-jeugdzorg-in-eerste-helft-2020>

- Delagrangé, J. (2021). *De rol van motivatie voor het individueel en relationeel welbevinden tijdens de overgang naar het ouderschap*. [Masterproef, Universiteit Gent]. Google Scholar.
- Diamond, G. S., Diamond, G. M., & Levy, S. A. (2020). *Attachment-based family therapy for depressed adolescents* (3e druk). American Psychological Association.
- Dillen, A. (2004). *Ongehoord vertrouwen: Ethische perspectieven vanuit het contextuele denken van Ivan Böszörményi-Nagy*. Garant.
- Driessche, N. (2014). *Kwalitatief belevingsonderzoek naar het contextuele begrip legaat in de dagelijkse opvoedingspraktijk van ouders*. [Afstudeeropdracht, Vrije Universiteit Brussel]. De Vlaamse ScriptieBank.
- Fishbane, M. D. (2019). Healing Intergenerational Wounds: An Integrative Relational–Neurobiological Approach. *Family Process*, 58(4), 796–818. <https://doi.org/10.1111/famp.12488>
- Fitzgerald, M., London-Johnson, A., & Gallus, K. L. (2020). Intergenerational transmission of trauma and family systems theory: An empirical investigation. *Journal of Family Therapy*, 42(3), 406-424. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.12303>
- Gerits, L. & Kleijbergen, K. (2005). Hechting en de herhaling van gezinsdynamieken: Van verklaringsmodel naar therapeutische praktijk. *Systeemtherapie*, 17(3), 134-144.
- Govaerts, J.-M. (2020). *Hechtingsproblemen in gezinnen: Integratie van de hechtingstheorie in het systeemtherapeutische model* (7de druk). LannooCampus.
- Hargrave, T.D., Pfitzer, F., & Michielsens, M. (Reds.). (2005). *Ontwikkelingen in de contextuele therapie: De kracht van geven en nemen in relaties*. Acco.
- Hughes, D. (2019). *Hechtingsgerichte gezinstherapie: Werken aan de basis* (2^e druk). SWP.
- Jansen, W.S. & Jansen, G.J. (2016). *Lezen en beoordelen van onderzoekspublicaties: Een handleiding voor studenten hbo en wo-gezondheidszorg, geneeskunde en gezondheidswetenschappen* (8^e druk.). ThiemeMeulenhoff.

- Knip, R., Van Herck, A., Heyndrickx, P., De Loof, L., Van Klaveren, W. (2022). *Handboek Contextuele Hulpverlening*. Pelckmans.
- Minuchin, S. (1987). *Gezinstherapie: Analyse van de gezinsstructuur en gezinsstructuurtherapie* (M. A. Lombaers, Vert.). Het Spectrum BV. (Origineel werk gepubliceerd in 1973)
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (z.d.-a). *Over ouderschap*. Geraadpleegd op 7 januari 2022, van <https://www.ncj.nl/themadossiers/ouderschap/krachtig-ouderschap/>
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (z.d.-b). *Over hechting*. Geraadpleegd op 12 januari 2022, van <https://www.ncj.nl/themadossiers/hechting/aandacht-voor-hechting/>
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2017). *Ouderschapstheorie Alice van der Pas: De theorie in een notendop*. Geraadpleegd op 27 april 2023, van <https://ncj.nl/onderwerp/ouderschap/ouderschapstheorie/>
- Nederlands Centrum Jeugdgezondheid. (2022). *Investeren in ouderschap: als sleutel voor het veilig en gezond opgroeien van kinderen en jongere*. Geraadpleegd op 29 januari 2022, van <https://assets.ncj.nl/docs/32e9453a-67c0-4a1d-91e9-31a508c896d3.pdf>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.-a). *Over ouderschap*. Geraadpleegd op 7 januari 2022, van <https://www.nji.nl/ouderschap-en-opvoeden/ouderschap>
- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.-b). *Hechting en hechtingsproblemen*. Geraadpleegd op 12 januari 2022, van <https://www.nji.nl/hechting-en-hechtingsproblemen/wat-is-hechting>
- Onderwaater, A. (2019). *De onverbreekelijke band: Inleiding & ontwikkelingen in de contextuele therapie van Nagy* (10^e druk). Pearson Benelux.
- Petterson, D., Gravesteyn, C., & Peschier, C. (2017). De kracht van alledaags ouderschap: Versterken van levensvaardigheden van ouders. *Pedagogiek*, 37(1), 27-46. <https://doi.org/10.5117/PED2017.1.PETT>
- Rodenburg, L. & De Tempe, J. (2015). 'Ik ben mijn kind zo spuugzat': Ouderlijke emotieregulatie en nieuwe autoriteit. *Systeemtherapie*, 27(2), 65-81.

- Van den Berg, D. (2014). *Ouderlijke Stress, Voedingsbodem voor Negatieve Kwaliteit van het Ouderschap en Probleemgedrag?* [Bachelor thesis, Universiteit Leiden]. Google scholar.
- Van den Eerenbeemt, E-M. & Oele, B. (1987). De contextuele therapie: Verdiende vrijheid. In: J. Hendrickx, F. Boeckhorst, T. Compennolle & A. van der Pas (Reds.), *Handboek gezinstherapie deel 1*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Van der Meiden, J. (2016). Echo's uit het verleden. *Gezinsboek 30*. Geraadpleegd op 12 januari 2022, van https://www.jaapvandermeiden.nl/picture_library/2016%20-%20Gezinsboek%20-%20Echos%20uit%20het%20verleden.pdf
- Van der Meiden, J. (2020). *Van contextuele theorie naar praktijk*. Coutinho.
- Van der Meiden, J. (2021). De toepasbaarheid van contextuele interventies in systeemtherapie. *Systeemtherapie*, 33(2), 171-185.
- Van der Pas, A. (2013). *Handboek methodische ouderbegeleiding 3: Opvoedproblemen nader verklaard*. SWP
- Van Gael, M. (2020). Geschiedenis als trauma. *Tijdschrift voor Psychoanalyse & haar toepassingen*, 26(3), 216-218.
- Van Hoof, M. J. & Rinne-Alberts, M. A. W. (2010). Workshops: Hechting, trauma en psychiatrische classificatie. *Tijdschrift voor psychiatrie*, 52(4).
- Van IJzendoorn, M.H. (1994). *Gehechtheid van ouders en kinderen: Intergenerationele overdracht van gehechtheid in theorie, (klinisch) onderzoek en gevalsbeschrijvingen*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Van Zuuren, F. J. (2010). *Klein methodenboek: Klinische en gezondheidspsychologie* (2^e druk). VU University Press.
- Verhoeven, N. (2020). *Introductie ATLAS.ti*. Geraadpleegd op 27 april 2023, van https://www.boomhogeronderwijs.nl/media/23/introductie_atlas.ti.pdf

BIJLAGE 1: LABELSCHEMA'S

Labelschema interviews met destructief gerechtigde ouders

Kernlabel	Sublabel	Codes van fragmenten
Passend geven	Ouderschapsbeleving bij het bieden van zorg	O5;449-471, 08;246-252, 07;396-398&32-38, 02;247-250, O3;3-8&5078-80, 04;255-257, O6;236-238, 09;51-71
	Onzekerheid	O2;23-24, O3;6-8&11-21&120-130, O6;48-54, O8;180, 09;75&171-179&267 O5;13-37, O6;82&190, 01;288&310-311, O3;6-8&21&120, 05;13-37, 04;29
	Paniek gevoelens	04;255-257
	Ouderschapsbeleving negatief omdat ze er alleen voor stond	01;28-40&291
Intergenerationele processen	Voordelen door het onrecht uit de kindertijd van de ouder	O7;274-290, O2;187-188, O3;112-116, O5;85-89, O9;161-167; 06;216-222, O5;395, O3;112, O2;188, O6;222, O1;304-311, 09;151, O5;85&339, O7;278, O6;218, O5;337-351&85, O7;278-290, O6;222-226
	Ouders willen het anders doen dan hun eigen ouders	O1;209-216, 02;216, 03;144-149, 04;47-79&161, 05;203-207, O7;358, 08;332, 09;243,

		O6;234&238, O7;374&388-394, O2;223-228, O3;139-140, O4;149, O8;324
Intergenerationele processen	Sterke focus op signalen van het kind rond het eigen onrecht	O7;306-310, O2;18&24, O8;272, O3;48-52&78, O5;45&63-83, O6;252-258&236-242, O1;122-131
	Nadelen van het onrecht uit de eigen kindertijd op het ouderschap	O3;21, O1;154-157, O2;233-234, O3;79-80, O5;351-359, O2;216, O2;18-22, O3;56-71, O1;152-156, O7;186&190-194, O6;262&272-274, O9;107-131, O2;202-204, O8;22-42
Zelfafbakening	Een eigen mening vormen / er mogen zijn	O5;283, O8;168, O4;147-149, O2;92, O9;241-251, O3;50-52, O7;308-310
	Begrenzen geeft schuldgevoel	O4;171-189, O2;18-22, O3;56-71, O9;107-127
	Moeite met meningsverschillen	O2;66&86&92-96, O4;93-97, O6;188-194
	Gevoel van afwijzing door meningsverschillen	O6;196-202, O2;86, O4;29-33, O5;285-287, O9;89-99
	Geen moeite met meningsverschillen	O7;170&176-178, O8;142-156, O5;65, O6;136-146, O3;43-52

De dialoog	Veel onderwerpen bespreekbaar	02;38, 03;38, 04;105, 05;213-231, 06;72-74, 08;84-106, 07;146-158, 09;77-79
	Onrecht uit eigen kindertijd wordt nauwelijks besproken	04;105, 03;38, 02;38, 01;42-47, 09;83
	Onzekerheid over vrijheid van spreken over de eigen kinderen	02;26-28, 03;42, 05;185-187, 06;82
	Alles is bespreekbaar	08;84-106
Relationele hulpbronnen	Steun van partner	04;93, 02;109-110, 03;73, 05;321-335, 06;204-206, 07;228-230, 08;194-196, 09;133-135
	Steun uit netwerk	03;150-156, 07;230-242, 08;194-204, 06;54&204-210, 02;110
	Geen steun uit netwerk	01;87-90, 05;93, 04;193, 04;83-93&193&239-249, 05;361-367,
	Steun netwerk verlicht ouderschapsbeleving	01;98-100
	Inzet netwerk door gemis in eigen kindertijd	08;276, 02;210, 03;153

Labelschema interviews met volwassen kinderen van destructief gerechtigde ouders

Kernlabel	Sublabel	Codes van fragmenten
Passend geven	Beleving ouderschap	K4;180-186&360-370, K5;5-7&369-371, K1;273-274, K1;68-74, O2;129-130&288
	Beperkte rol van de vaders	K1;111-120, K2;44-58&61-62, K3;73-74&175-176, K4;16-18, K5;7, K6;4-14&26&222, O2;129-130
	Stressvol bestaan voor ouder	K1;101-104, K6;26, K2;222, O1;115-117, K5;131, K4;90, O2;288&170
	Ouderschapsbeleving in en na pubertijd positiever dan in kindertijd	K2; 34-38, K3;44-50&296-310
	Verbroken ouder-kindrelaties	K6;52-58, K1;24-28&101-108
Intergenerationele processen	Onrecht uit kindertijd ouder van invloed op ouderschapsbeleving	K1;185-186, K2;193-197, K3;198-199, K4;304-310, K5;233-247, K6;264-266, O2;127-128, O1;122-131
	Roulerende rekening & gevolgen op ouder-kindrelatie	K5;233-259&283-309, K2;196&22&14-18
	Beperkte beschikbaarheid moeders verklaard door pijn uit verleden	K1;185-192, K4;58-78&154-158

	Beperkte beschikbaarheid ouder wordt gekoppeld aan beperkte beschikbaarheid grootouder	K3;198-199, K1;201-214, K3;106
	Zicht op geschiedenis geeft compassie	K1;192-200
Zelfafbakening	Afwijkende mening van negatieve invloed op ouder- kindrelatie	K1;6&170, K2;155-160, K3;177-183&188-191, K4;252- 266, K5;241-247, K6;124- 130&188-190 K1;159-170, K4;262-264, K2;198-202
	Meningsverschillen van negatieve invloed op ouderschapsbeleving	K2;155-166, K1;159-168, K4;252-258, K1;174, K3;187- 194, K6;116-134, K6;188-190, K3;15
	Meningsverschil triggert gevoel van afwijzing bij de ouder	K4;252-258&282, K1;171-172
De dialoog	Alles is bespreekbaar	K3;66-70
	Zonder afwijkende mening is alles bespreekbaar	K6;78-80, K4;120-122
	Tekortkomingen ouder, ondermaatse schoolprestaties en afwezige vader onbespreekbaar	K4;126-130 , K3;73-76&15, K1;174-180, K2;22, K5;77-83, K5;85-87

	Tekortkomingen andere ouder worden besproken	K4;96-114, K1;34
	Lastige gesprekken worden als monoloog v.d. ouder ervaren	K1;36-40, K2;58
	Essentiële thema's worden op latere leeftijd besproken	K2;8, K1;226-236, K3;87-89
Relationele hulpbronnen	Beperkte steun uit netwerk terwijl steun daaruit het ouderschap had kunnen verlichten	K3;252-255, K4;312-326&344-350, K5;191-203&265-267, K1;267-268
	Netwerk van het kind wordt door ouder voor diens eigen behoeften gebruikt	K6;234, K5;349-367
	Geen steun uit netwerk wegens vertrouwensbreuk	K1;215-218&48-50, O2;172-174

Labelschema focusgroep-interview

Kernlabel	Sublabel	Code van fragmenten
Interne inconsistenties bij de ouders over het bieden van passende zorg	Positieve beleving ouderschap	F;25&45&157-161
	Netwerk beïnvloed ouderschapsbeleving	F;25
	Eigen mening leidt tot onzekerheid en gevoel van afwijzing	F;299-311&63-69&73-79&83-85&333-339&247
	Voordelen door gemis aan zorg in kindertijd	F;237-245&89&227-237
Relationele hulpbronnen	Weinig tot geen steun van netwerk	F;97
	Angst om opnieuw pijn gedaan te worden weerhoud steun vragen aan netwerk	F;237
	Schaamte weerhoud steun vragen aan netwerk	F;95&401
Intergenerationele invloeden	Pijn uit verleden ouder onbespreekbaar toch zijn kinderen meestal op de hoogte	F;267-273

	Pijn uit verleden bespreken kan helende werking hebben	F;267-275&279&283&287-295
	Pijn uit verleden bespreken kan loyaliteitsconflicten uitlokken	F;277
Dialogoog	Zonder eigen mening geen dialogoog	F;347&107
	Beperkte zelfdifferentiatie handicap voor bieden passende zorg	F;379-383&365&381-387
	Bewust zijn eigen gemis in kindertijd	F;219
	Zonder distantie prima ouders	F;385

BIJLAGE 2: INFORMED CONSENT

Naam:
Geboortedatum:

Via dit document wordt toestemming gegeven voor de uitvoering van en deelname aan een onderzoek voor de masteropleiding Contextuele Benadering naar de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen.

Respondent verklaart hierbij op een duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode en het doel van dit onderzoek, dat vragen naar tevredenheid zijn beantwoord en dat er geheel vrijwillig ingestemd wordt met deelname aan dit onderzoek. De respondent is zich ervan bewust dat hij zich elk moment mag terugtrekken uit het onderzoek.

Er wordt toestemming gegeven voor:

- Maken en bewaren van geluidsopnames van het interview.
- Het geanonimiseerd publiceren van de resultaten van het onderzoek.

Als de onderzoeksresultaten zullen worden gebruikt in wetenschappelijke publicaties, dan wel op een andere manier openbaar worden gemaakt, zal dit geanonimiseerd worden zodat de respondenten niet herleidbaar zijn. Persoonsgegevens zullen niet door derden ingezien worden.

Respondent van 18 jaar en ouder

Naam cliënt: _____ Plaats en datum: _____

Handtekening cliënt:

Verklaring onderzoeker:

Ik verklaar hierbij dat de anonimiteit en privacy van de hierboven genoemde persoon óf personen te allen tijde gewaarborgd is en dat het onderzoeksmateriaal niet voor andere doeleinden zal worden gebruikt dan voor het onderzoek voor de masteropleiding Contextuele Benadering naar de ouderschapsbeleving van destructief gerechtigde ouders bij het bieden van passende zorg aan hun kinderen.

Ik zie erop toe dat eventuele andere betrokkenen bij dit onderzoek op gelijke zorgvuldige wijze met het materiaal zullen omgaan. Het onderzoeksmateriaal is eigendom van het lectoraat Jeugd en Gezin van de Christelijke Hogeschool Ede.

BIJLAGE 3: INTERVIEWLEIDRAAD VOOR DE OUDERS

Hoe ervaren destructief gerechtigde ouders het bieden van passende zorg aan hun kinderen?

Introductie:

- Welkom, veel dank dat je mee wil doen! Jouw ervaringen kunnen bijdrage aan een beter beeld over de ouderschapsbeleving van ouders die als kind weinig zorg hebben gekregen, waardoor we de hulpverlening beter kunnen afstemmen.
- Doel onderzoek benoemen: Inzicht krijgen in hoe ouders die zelf als kind regelmatig passende zorg gemist hebben het vinden om hun eigen kinderen wel passende zorg te bieden.
- Uitleg anonimiteit, vertrouwelijkheid en respect
- Formulier waarin staat dat alles anoniem en vertrouwelijk blijft.
- Uitleggen opnemen audio
- 45 minuten tot 60 minuten

Openingsvragen:

Kun je iets over jezelf vertellen? (leeftijd, geslacht, aantal kinderen, leeftijd kinderen?)

Topic	Vraag	Doorvragen
Reflectie op ouderschap	Hoe tevreden ben je over je ouderrol?	Wat vind jij een goede ouder en wat heb je nodig om dat te zijn?
	Weke wensen heb je voor jezelf als ouder en welke zorgen heb je?	Wat zou je anders doen als je opnieuw zou kunnen beginnen wat hetzelfde?
De Dialoog	Waar praat je makkelijk over met je kind en waar praat je liever niet over?	Als je ergens spijt van hebt in het contact met je kind wat doe je dan? (erkenning)
	Hoe ga jij met verschil van mening om met je kind? En wat zou je hier wel of niet aan willen veranderen?	Als je ergens spijt van hebt in het contact met je kind wat doe je dan? (erkenning)

	Hoe is het voor jou om grenzen aan te geven en in hoeverre lukt dat op een schaal van 1 tot 10?	Kan je een voorbeeld geven?
Relationele hulpbronnen	Wie steunt je bij het ouderschap?	Hoe ervaar je dat en wat levert het je op? (Als niemand; Hoe heb je het zonder steun kunnen volhouden? Als er wel iemand was geweest hoe zou de steun er dan uitgezien hebben?)
Constructief & destructief gerechtigde aanspraak	Hoe werd er in jouw kindertijd door je ouders met (kwetsbare) emoties omgegaan?	Heb je het idee dat jouw ouders je behoeften en gevoelens zagen?
	Hoe heeft jouw kindertijd je als persoon gevormd, wat heeft je sterker gemaakt en wat heeft voor uitdagingen gezorgd?	In hoeverre heeft de stress of zorgen die je zelf als kind hebt ervaren invloed op de ouder die je nu wil zijn?
Verwerven constructief recht	Waar zie je aan dat je kind behoefte aan zorg van je heeft?	Op welke momenten vindt je het makkelijk om daar gehoor aan te geven en op welke momenten lastiger?
	In hoeverre is de zorg die jezelf gemist hebt als kind van invloed op de zorg die je nu aan je kind wil geven?	Hoe is het om oog te hebben voor de gevoelens en behoeften van je eigen kind?

Hechting	Hoe reageer jij als je kind nabijheid, steun of troost bij je zoekt en is dat in de loop der tijd veranderd?	Kan je een voorbeeld geven?
Afsluitende vragen	Welk advies zou jij aan je kinderen geven als ze zelf ouder worden?	Hoe denk je dat je kind denkt dat jij het ouderschap beleeft?
	Is er nog iets dat je wil toevoegen?	

BIJLAGE 4: INTERVIEWLEIDRAAD VOOR DE VOLWASSEN KINDEREN

Introductie:

- Welkom, veel dank dat je mee wil doen! Jouw ervaringen kunnen bijdrage aan een beter beeld over de ouderschapsbeleving van ouders die als kind weinig zorg hebben gekregen, waardoor we de hulpverlening beter kunnen afstemmen.
- Doel onderzoek benoemen: Inzicht krijgen in hoe ouders die zelf als kind regelmatig passende zorg gemist hebben het vinden om hun eigen kinderen wel passende zorg te bieden.
- Uitleg anonimiteit, vertrouwelijkheid en respect
- Formulier waarin staat dat alles anoniem en vertrouwelijk blijft.
- Uitleggen opnemen audio en de duur benoemen 45 minuten tot 60 minuten

Topic	Vraag	Doorvragen
Reflectie op ouder-kindrelatie	Hoe zou je je huidige relatie met je vader/moeder op een schaal van één tot tien beoordelen?	Kan je dit toelichten? Hoe is die relatie in je kindertijd geweest?
Dialogoog	Over welke onderwerpen sprak je als kind makkelijk met je ouder?	Vonden je ouders dit ook makkelijk?
	Waar sprak je liever niet over en is dit in de loop van de tijd veranderd?	Wat had hieraan verbeterd kunnen worden en wat zou daarbij behulpzaam zijn geweest?
	Vond je als kind dat je vader/moeder goed kon luisteren?	Kan je een voorbeeld geven?
Hechting	Hoe liet je moeder/vader merken blij of trots te zijn op jou?	Hoe toonde je ouders affectie, hoe was dat als kind en hoe kijk je daar nu op terug?

	Hoe reageerde je vader of moeder als nabijheid, steun of troost zocht als kind en hoe is dat nu?	Op welke momenten had je het idee dat je ouders moeite hebben met het ouderschap?
Zelfafbakening	Hoe gingen je vader/moeder om met meningsverschillen tussen jullie beiden?	Wat hadden zij daar beter in kunnen doen?
Intergenerationele invloeden	Hoe denk je dat wat je eigen vader/moeder als kind aan liefdevolle zorg hebben gemist van invloed is op hoe ze met jou omgaan?	Kun je een voorbeeld geven?
Ouderschapsbeleving	Wat had je je moeder/vader willen toewensen in zijn/haar rol als moeder/vader toen je kind was?	Wat nog meer?
	Hoe denk je dat je moeder/vader het vindt om jouw ouder te zijn op een schaal van één tot 10?	Kan je dit toelichten
	Wil je zelf kinderen?	Stel dat je ze toch krijgt wat ga je dan hetzelfde doen en wat wil je anders gaan doen?
Afsluitende vragen	Heb je nog iets toe te voegen?	

BIJLAGE 5: INTERVIEWLEIDRAAD VOOR DE FOCUSGROEP

Kennismaken

Doel: Inzicht krijgen in de ervaring van experts met destructief gerechtigde ouders en het bieden van passende zorg aan hun kinderen.

Vooraf: Vragen of de eerder toegezonden theorie en resultaten nog vragen heeft opgeleverd?.

Opzet: Allereerst wil ik met jullie stilstaan bij de resultaten die ik jullie heb toegezonden. Daarna hoor ik graag van jullie wat jullie het belangrijkste vinden op basis van jullie ervaring/expertise en de gelezen bevindingen. Daarna zullen we alle thema's langslopen. Ik wil jullie vragen om vooral ook op elkaar te reageren.

Topic	Vraag	Doorvragen
Algemeen	Wat is je opgevallen aan de resultaten? Wat is volgens jouw expertise het belangrijkste?	Waarom viel dat op? Vertel er eens meer over. Waarom zie je dit als belangrijkste? Herkennen de andere dat? Reageer op elkaar
Algemeen over de kinderen	Wat is volgens jouw expertise het belangrijkste wat de kinderen over hun ouders zeggen?	Waarom zie je dit als belangrijkste?
Thema's algemeen	Er zijn 5 belangrijke thema's naar voren gekomen. 1. Zorg bieden 2. intergenerationele invloeden 3. eigen mening 4. dialoog 5. netwerk. Zijn er in jullie ogen belangrijke thema's gemist?	Waarom denken jullie dat deze onderwerpen genoemd zijn.

Zorg bieden volgens de ouders	De ouders zeggen een positieve beleving te hebben bij het bieden van zorg, het geeft ze een gevoel van onvoorwaardelijke liefde, verbondenheid en het idee er niet langer alleen voor te staan. Ze voelen ook onzekerheid. Is dit herkenbaar in jullie praktijk en hoe wordt hierop ingespeeld? Wat is jullie ervaring?	Vertel er eens meer over.
Zorg bieden volgens de kinderen	Volgens de kinderen hebben maar drie ouders een positieve beleving bij het bieden van zorg dit zou komen door het stressvolle bestaan van hun ouders. Hoe denken jullie dat het komt dat de kinderen zo'n ander beeld dan de ouders hebben?	Hoe kunnen wij als professional hierop inspelen?
Intergenerationele invloeden volgens de ouders	De gemiste zorg in de kindertijd van de ouders is volgens de ouders sterk van invloed op hun ouderschap. Er worden verschillende voordelen genoemd: 1 Invoegen & aansluiten 2 Doorgaan, niet snel opgeven 3 Veel aankunnen 4 Hoge mate van zelfredzaamheid Er worden ook nadelen genoemd belangrijke thema's daarbij zijn: 1 Er mogen zijn 2 Beschikbaarheid 3 Afwijzing 4 Schuldgevoel Zijn dit de thema's die jullie ook in je werk tegenkomen? Zien jullie nog andere thema's voorbijkomen?	Herkennen jullie dit? Zien jullie nog meer voordelen en hoe wordt daar gebruik van gemaakt? Herkennen jullie dit? Zien jullie nog meer nadelen?

Intergenerationele invloeden volgens de kinderen	Ook de kinderen noemen verschillende intergenerationele invloeden op hun ouders. Toch blijken niet alle ouders over hun verleden met hun kinderen te willen praten. Hoe komt dit denken jullie Een kind geeft aan dat ze meer compassie voor haar ouder heeft gekregen toen ze haar traumatische geschiedenis leerde kennen. Herkennen jullie dit en hoe wordt hiermee omgegaan in de praktijk?	Hoe wordt hier in de praktijk op ingespeeld?
Eigen mening	De ouders vinden het van groot belang dat hun kinderen een eigen mening vormen. Hierdoor kunnen ze ook onzeker worden bij het begrenzen van hun kinderen. Is dit herkenbaar voor jullie er hoe wordt er in de praktijk op ingespeeld? Meningsverschillen kunnen een gevoel van afwijzing geven bij de ouders. Wat is jullie ervaring hiermee?	Hoe denken jullie dat dit komt? Hoe denken jullie dat dit komt?
Eigen mening volgens de kinderen	Volgens de kinderen wordt een afwijkende mening niet of nauwelijks door hun ouders geaccepteerd, het zou tot een hoop frustraties leiden en van negatieve invloed zijn op de ouder-kindrelatie. Hoe denken jullie dat het komt dat de kinderen zo'n ander beeld dan de ouders hierover hebben?	Hebben jullie er meer ideeën over?
Dialog volgens de ouders	Volgens de ouders praten ze makkelijk over allerlei onderwerpen behalve over hun eigen jeugd. Er zijn drie ouders die denken dat hun kinderen zich niet vrij genoeg zullen voelen om alles te zeggen wat ze willen. Hoe kijken jullie hier tegen aan?	Is dit herkenbaar en wat is jullie ervaring hier verder mee?

Dialogo volgens de kinderen	Er is maar 1 kind die zegt over alles met haar ouders te kunnen praten. De andere voelen zich geremd bij verschillende onderwerpen 1 een afwijkende mening 2 de tekortkomingen van de ouder zelf 3 schoolprestaties 4 een afwezige vader Ook hier blijkt het beeld van de kinderen anders dan die van hun ouders, hoe komt dit denken jullie? Kinderen vertellen op later leeftijd pas met hun ouders over gemis te kunnen praten. Hoe gaan jullie hiermee om?	Is dit herkenbaar? Zijn er nog onderwerpen gemist? Hoe wordt hierop ingespeeld? Wat is jullie ervaring?
Relationele hulpbronnen	De ouders noemen bijna allemaal hun partner als relationele hulpbron. Is dit ook jullie ervaring? Er zijn een aantal ouders die uit angst om opnieuw pijn gedaan te worden geen beroep op hun netwerk doen tijdens de opvoeding. Waarvan sommige ouders en kinderen zeggen dat steun het ouderschap wel had kunnen verlichten . Is dit herkenbaar? Wat is jullie ervaring hiermee?	Welke relationele hulpbronnen worden nog meer ingezet? Hoe wordt hiermee omgegaan?
Relationele hulpbronnen volgens de kinderen	Het netwerk van de ouders is volgens de kinderen beperkt ze denken dat steun uit de omgeving het ouderschap had kunnen verlichten waardoor hun ouder meer tijd voor hen als kind over zou hebben gehad. Is dit herkenbaar? Twee ouders zouden hun eigen behoeften via het netwerk van hun kind bevredigen. Is dit herkenbaar	Waarom vragen de ouders geen steun? en hoe ga je hier mee om?

Afrondende vragen	Zijn er belangrijke onderwerpen door de ouders of kinderen gemist?	Wat is voor jou het belangrijkste dat je wil benadrukken in dit interview?